

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta

Complectens Tertiam Partem Summæ Theologiæ. Cum Commentariis
Reuerendiss. D. Thomæ de Vio Caietani Cardinalis S. Sixti, Et Opvscvlis
Eivsdem In tres Tomos distinctis

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

1. De sex orationibus Romæ habitis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72797](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72797)

Igitur huiusmodi dolor gratiæ perfectionem secundum actualement considerationem rationis turbasset, quod est valde inconueniens, non fuit igitur huiusmodi casus in beata Virgine. Et confirmatur, quia gratius erat Deo, quod beata Virgo compateretur ei secundum rationem, quam secundum partem sensitivam, quia illa pars est nobilior, & proprie meritoria, & per se grata. Oportuit ergo, ut dolor beate Virginis ita esset summus, quod tamen pars sensitiva regularetur, & subderetur rationi eius uigilanti. Instante autem rationis exercitio, ac dominio actuali super partem inferiorem non accidit dolor extra se faciens personam & casum. Quare spasmus uulgariter dictus longe a beata Virgine uidetur fuisse. Hæc de tertio.

Quo ad quartum ex supradictis motus, dico ad quæsitum id, quod de spasmo dicitur, non esse canonicum multipliciter. Tum quo ad radicem, quia non est authentica. Tum quo ad veritatem significatam per nomen, quia Spasmi nomen nec proprie propter dignitatem corporis, neque uulgariter sumptum propter dignitatem animæ uerificatur. Tum quo ad tempus, quia uestigis sanctorum Patrum in

hærendo Dominica in Passione, & Dominica in Ramis palmarum etiam si festum Annuntiationis beate Virginis euenit, non celebratur, sed transferuntur enim priuilegiata Dominica illa. Et tamen isti non quandoque, sed perpetuo, præfatis diebus uolunt noua festa celebrare, & consequenter antiqua delere. Octauæ quoque si iuges illo tempore permittuntur, Missæ Quadragesimales, alique uetusta officia cessare possunt. Accedit ad hæc, quod cœna Domini sacramenta corporis & sanguinis Christi instituta nascantur, & Ecclesia tamen transfudit festum corporis Christi in aliud tempus, quoniam circa corporis Christi uenerationem illo tempore occupata, distrahi in alia quamuis bona non debet. Unde si festum doloris beate Virginis celebrandum est, in aliud iudicio meo, tempus & nomen mutandum est. Hæc sunt reuerendissime domine, quæ mihi uisa sunt in re hæc dicenda. Apostolicæ tamen sedis censura omnia submitto. Romæ, die 17. Iulii 1506.

Secundi Tomi opusculorum Thomæ de uio Caietani, Cardinalis sancti Xysti, Finis.

TOMVS TERTIVS

OPVSCVLORVM THOMAE DE VIO

CAIETANI, S. R. E. CARDINALIS DIGNISSIMI

TITVLI SANCTI XYSTI, CUIVS SVNT

QUINDECIM UTILISSIMI TRACTATVS.

SVMMARIVM.

- 1 De uiculis diuini & orationis efficacia.
- 2 De unione uerbi cum natura humana.
- 3 De causa & origine mali, & cur homines plura & maiora mala inuaserint magis quam cætera animalia.
- 4 De immortalitate animarum.
- 5 De modo quo animæ patiuntur ab igno corporeo, & de corporum cruciatu.
- 6 De ecclesia & Synodorum differentia.

TRACTATVS PRIMVS

in sex orationes diuinas.

ORATIO PRIMA.

De uiculis diuini, & orationis efficacia, coram Alexandro sexto Pont. max. Dominic. Prima Aduentus. Anno salutis, 1508. habita.

Respice & leuate capita uestra. Luc. 21. cap. Ingeni mei vires mensus Sac. B. pater, mihi ipsi satis esse ad dicendum coram maiestate tua, pollicitus non sum: Noui siquidē quanta mentis acie, quanta orandi arte, & consuetudine, quanta disciplinarum omnium ubertate opus sit, ut in hoc celeberrimo orbis Senatu dignus quis ad orandum habeatur. Nec adduci potui, ut mea huc sponte condescerem, sed malo parendo tanto me discrimini credere quam minus auscultando in tuto silentii portu me commorari: præsertim quod non aduentitium, sed proprio annexum officio munus explendum est. Verum quia etiam ignorantibus quid age

re debeamus, hoc superest refugii, ut oculos nostros ad Patrem luminum dirigamus, eius opem quod uberius impetremus, reginam cœli una, precor ad eam. Aue Maria, &c.

Excitaturus Torquentium corda fidelium Dominus ac Redemptor noster prodigia illa tremenda commemorauit, quibus uniuersus cœquarietur orbis: & ubi cunctorum animos in genti pauore soluendos respexit, tremefactis discipulis, orationis protinus patefecit auxilium. Respice, inquit, mentis proculdubio lumine, ad quam maxime spectat oratio, & leuate capita uestra, intellectum & affectum ad superiora erigite: his namque parribus suis, duabus ueluti librata alis, tribunal Altissimi mens petit humana, cuius nimirum ascensum proprie orationem appellamus. Ea de re a Domine exhortationis instituto nequaquam diuertens, de uiculis orationis aliquid in medium afferendum cœsui quod & tanto consensu indignum non sit: & mentis utranque parrem uel mediocriter oblectet.

Apud maiores nostros, eosdem studiosissimos uiros, non negligenda illa ambiguitas quæ excitata iam pridem fuit: quis uotorum mortalium precum ue ad Deum proprius fructus sit, quorsum orationes, obsecrationes, cœremonie, sacrificia, omnifque Dei optimi maximi cultus.

Epicurei siquidem, Stoici, peripateticorumque nonnulli (diuerso quamuis calle) contra Deum hominumque commercia progressi sunt: in eam tamen sententiam conuenere, ut eorum, qui diuinis rebus operam dant, spem omnem deludant: frustrari namque exactionem lacrymarum, oblationum, uenerationum, & id genus humanorum officiorum omnium assueuerant. Aegyptii uero, supplicationibus, processionibus, reliquæque diuinarum

rerum

rerum cultui eam tribuere potestatem, quo ipsam **F** rectorem mouere, atque in alteram partem flectere posse crediderint. Christiana autem religione Spiritus sancti uirtute fundata, & splendore pariter illustrata, orationum effectus tam pulchre moderata est, ut neque diuinæ prouidentia quippiam ademptum autumet, neque mobilem eā quo uis pacto fateatur. Quocirca pro huius tantæ difficultatis ueritate disputanda, prouinciam suscipiēs, primum quod oratio in numero causarum, deinde quod in effectuarum ordine, demum quod in suprema earum sede locanda sit, differere constitui.

Omnipotens Deus etsi solus quæcunque facta **G** infectare simul non implent, efficere potest, quæ admodum tamen diffundendæ bonitatis suæ gratia, res omnes, quæcunque sint, existentia donauit: ita res ferè cunctas omni relegata inuidia ad supremam deitatis participationem asciuit, dum agendi eis uirtutes liberali largitione concessit & tanto federe secundas sibi causas deuinxit, ut nec illius inmensitas quantulamcunque efficaciam absorbendo consumeret, aut præueniēdo impediret, nec harum interuentus, illius ad ultima quæque aditum obstrueret. Illapsus. n. quidā diuini nominis adeo intimè sit, ut celum ac terras camposque liquentes, Lucentemq; globum Lunæ, Titaniaque astra, Spiritus intus alar, rotamque inuisa per artus, Mens agiter molem, & magno se corpore fundat. Distribuit quoque ea lege rotam agētium seriem in tres ordines (corruptibilem, celestium & immaterialium,) ut & inferior superiori obtemperet, atque extra, quæ potius supra oēs, ipse toti orbis princeps moderator præsideat, neque. n. fas est aliis primam connumerare cām, quasi partis cuiusdam naturam locum teneat: qñ totius bonitatis fons origo custodia, consummatioque sola ipsa existit. Quamobrè præclare Aristoteles gloriosum Deum summum bonum uiuersi, nō in ipso clausum, sed extra ipsum tradidit. Nec ipsius sola natura, cuiuscumque naturalis ordinis legibus est absoluta, verum diuinæ et quædam participationes fatemur exemptas. Credi- **I** mus, modum quædam rerum esse, quas etsi impartiti plerisque intellectu præditis nō ambigimus, cōnaturales tñ alicui nulla auctoritate fieri posse prædicamus, docemus, demōstramus, sunt autem gratia, charitas, lumē gloria, & id genus multa. Quæ idcirco sup omnem eleuantur naturā & creaturam, & quæ creati possent, quia diuinita assequuntur ordinē, ueluti deitatis (si fas est dicere) proprietates. Eodem quippe nature uinculo, quo ultima præparationes cōsequentesque uires propriis connexæ sūt formis, & partem esse oportet naturæ & comitum communicationem, eodem inquam uinculo, quæ memorauimus, excellentissima illi naturæ coniunguntur diuina, nec minus uis omnis seipsam excelsus illius fieri cōsors potest essentia, quam rerū harum fiat participatio insignis, nec deitatis capax esse quisquam magis potest, quā earundem perfusioe red datur. Has itaque creaturarum eminentissimas qualitates naturalium causarum ordines transcedere ea fatendum est ratione, ut inter causas secundas annumerata, primatum obtineant. Vniuerso itaque agentium principiorum ambitu, quo disseruimus modo disposito, quæ promissimus orationum causam diuinam, diuersos causarum gradus inuestigando perscrutemur. Familiaribus quidem nobis rerum principiis producendum si quis est, calore resolui, frigore comprimī, humido fluere, ariditate sisti, raritate extendi, densitate constringi, affectionibus

reliquis subijci, fluxa atque oppressa pugnantium inter se virtus exigit. Mēs autem, cuius orare proprium est, quātum hæc aspernetur, his præter, horum infra se subiecerit potestatem, nec illos quidē latet, quibus Philosophia, sensuum, quoque opere ab his libera esse monstrauit, sed quibus in semet ipsis uel hoc aduertere datum est, quod immutati cōtemplentur. Paulo superius artium genus, organorum series secreto uelut nexu: hisque ademptis otiosi redduntur opifices. At qui optimam elegerint Mariæ partem, exterioribus sese negantes, publicas priuataque actiones sollicitudineque recusat. Bonorum deinde officiorum uirtutis, morū, totiusque animi ornatus, quæ indita a natura semina sunt intra singulos quosque, continentur: neque fieri potest, ut altero voluptates a se abdicante, per simoniam sectante, ita moderate timorem depellente, ius unicuique reddente, disciplina cuiusvis operam dāte, mentēque quolibet excolente, continēs, temperatus, mansuetus, fortis, iustus doctusue efficiatur. Diuinarum uerò obsecrationum uis, in augusto orantis angulo non ardetur, sed ad extrema quæque diffunditur, omnia perlustrat cunctorum fines attingit, penetrat, pertrāsit. Sydera quoque potestas quante ite gratur essentia a terminis astrorū, cursu, luce, occulto uel influxu perficitur. Supplicationes uerò sacras celestis nature, motus, luminis influxusque expertes utroque patet esse modo agere. n. nostro isthæc celestium more nemo (nisi desipiat) credit. Agi autem superiorum corporū afflatu operantes intellectuam anime portionem (ut princeps Physicorum ait) a sensitiua separare nesciunt. Intelligentia denique (quas Angelos appellamus) aut abique orbis motu efficere possunt nihil, aut certè solis localibus (ut Theologis placuit) præstant mutationibus. At precibus puro de pectore emanantibus hominum subdit omnia, obsequi, subterfuga gereque nihil earum imperiū, ueritas testatur. Quæ quid orantes petit, credite inquit, quia accipietis, & eueniet uobis. Quapropter si naturales, factiue, actiue, celestes spiritualesque, causa nostrarum intra se non claudunt orationum potentiam, solusque supernaturalium diuinarumque ordo supersit, in hoc rerum fastigio humanorum precum sit cause sunt, reponendam esse dignitatem mentem que quis non uidet? Verum cum altissima sit ista hæc rerum series, Creatorique soli cognata, fieri quo pacto potest, ut obseruantia huiusmodi (humana quidem facta) nostro subditæ arbitrio, in tā excelsis rerum cacumine loca de credatur, Incredible autem dissonumque ne cuiquam hoc esse uideatur, humana uota bifariam perspicenda sunt, ut hominis nuda opera atque iterum ut celestis gratia afflatu decorata. Nostra si conspecta fuerit, cōgenitam boni cupiditatem ad bene beateque uiuendi facultatem præ se ferunt, & ueluti semina terre commēdata, Sole, imbre, rore, cultuque reliquo pullulant, cresunt, florescunt atque fructificat, non secus latens in homine spiritus, frequentem officio, disciplina, studio, diligentiaque ex cultus quicquid uirtutis exculpi potest, proferet, fouebit, alet, atque perficiet.

Et quia natura superuacanea abhorret, nec ratio suadet alterius opem querere ubi poris ipse perferere, nulla ad huc supplicandi necessitas, nulla tot precum utilitas apparet. Quo fit, ut posthabendi penitus non sint magno excellentique ingenio præditi Philosophi, si ad uulgares compescendas insolentias, ad effranē moderandā audaciā, ad bonos

inferendos mores, cultum isthunc adhibendum tradiderunt. Infitas scrutari vires, singularem de hominis salute elementissimi Dei sollicitudinē, ex qua nostrarū petitionum oritur efficacia, promissamque eternæ uitæ beatitudinē, quæ eisdē fructū p̄bet, ignorarunt: absconditenim hæc Deus pater arcana a sapientibus & prudentibus huius seculi, quæ suis erat paruulis quandoque reuelaturus. Ornata autem humana mens gratia, fide, spe, caritate, cæterisque per fusa cœlestibus habitibus: primæ summaque bonitatis amore rapitur, illius intuitū concupiscit, inhiat, anhelat. Et quia oculus non uidit, nec auris audiuit, & in cor hominis non ascendit, quod preparauit Deus diligentibus se, & non modo debilis, infirmus, deficiens omnium hominum & Angelorum conatus, verum etiam nullus fore comprobatur, hinc potentissimi Dei inuocanda est manus, hinc implorandum auxilium, hinc expectendus ducatus, hinc miris quidem ueris tamē modis & immoto consilio diuina exoratur clementia & orationum nostrarum non petit efficacia. Que madmodum enim generi animantium inanimatarumque rerum omnium est a natura tributus appetitus quidam inquirendi boni: id tamen assequi nequaquam potest, nisi secretis abhibitis adminiculis ab eo qui operatur omnia in omnibus, eiusque ducatur: ita sane concitata in nobis per Spiritum sanctum summi boni desideria, expletum iri humili intercedente postulatione congruit. Exposcit namque diuinitatis perspecta lex ab optimo omnia nendum prona ad bona fieri, sed opem sortiri, quæ sese ad id diuerso terant gradu: si enim effusa diuinæ bonitatis quantulacunque similitudo res omnes constituens, atque decorans secum affert, nisi contingens quidpiam præpediat innati cuiusque appetitus finem uoluptatemque naturæ, quanto magis impressa sanctissimæ Trinitatis imago ineffabili gratiæ splendorem cõruscans conferet, ut quæ a facie Domini concepimus, & parturimus Spiritum salutis, propriis nexibus quandoque pariamus. Componentis præterea officium est, si quos ad optandum, aggrediendū, agendumque impulerit eorundem electione, aggressu, actione uti, cœpraque, quo ad eius fieri potest, perficere, propterea quodem qua ratione mouentur singula, eadem & quæ fecerunt. Natura etenim lata, natura assequuntur, natura manent, vi autē expulsa ni trahuntur vique obfistunt. Fecit autem sapientissimus Deus nos ad se, & inquietum est cor nostrum, donec requiescat in se. Scimus namque, quod omnis creatura in gemit, & parturit, & intra nosmetipsos gemimus adoptionem filiorum Dei, expectantes redemptionem corporis nostri. Summ igitur erit pius, quos in seruit affectus, quibus ad eum suspiramus, quos petendo accedimus, non excludere sed admittere, fouere, beare. Cur rationalis creaturæ sublimitas scribif, prædicatur, extollitur, ut diuinæ naturæ consortes ut filii Dei nominemur & simus, si Dei cooperatores non sumus? Si ad capeffendum paratum nobis ab origine mundi æternitatis regnum opera nra efficiunt nihil, miserabiliores profecto non modo nationibus, sed uilissimis etiam quibusque rebus filii Dei sunt, si reliquorum formæ, actiones & fines paritate concogitent: eis uero acceptæ nature ad gratiam obtinendam omnis actio subtrahita sit. Quorsum diuinæ amicitia munus humano collatum est generi, si amicorum iura seruare non possunt? si cuiusque hominis apud Deum nulla est auctoritas? si quod optat quis Deum, si æqua est

A petentis atque non petentis conditio, & parutriusque facultas? Prestarem nempe obsecrantem non id infert, ut aliquid velit aut malit immutabilis Deus: sed ut opera nostra fiat, quod aliàs factum non fuisset, sed ut accommode causæ efficiendis adhibeantur rebus. Secundarum quippe causarum leges non norunt, nō ideo negant uanas esse, quod summi opicis potentiam augeant aut uoluntatem mutant: sed quia status ordo seruatur quæ effectus cognatus etiam habent causas, quia a summo bono descendunt consono gradu rerum perfectiones. Ita namque sapientia attingit à fine usque ad finem fortiter, & disponit omnia suauiter. Proinde quæ seruorum Dei paupertatem, celibatum, seruitutem, ieiunia, uigilias, solitudinem, orationes, cæterosque supernæ uitæ gratia susceptos labores desciunt, & cære nihil contendunt, defendat uana esse singula hominum studia, accusent auidos agricolas, arguant sollicitos negotiatores, milites, omnium, artium opifices, & uarijs literarum disciplinis operantes, damnent ipsam denique naturam, quæ sicut ad uitæ status gloriæque commoda possidenda, laborandum esse suggerit, si ad felicitatem habendam orandum esse docuit fidelissimo nature, testimonio, omnium nationum omnium præfusus seculorum ritu comprobate, neque enim uel noua uel singularis obsecrationum est religio, sed ætate, tēpora, uitateque si recenseas, uerulissimā hanc obseruationem totoque orbe terrarum diffusam, tametsi diuerso cultu, semper inuenies. Quod autem indeficiens apud omnes perseverat, a natura inditum, aut immobiliori aliqua cã institutum esse, omnium philosophatum schola confirmat. Non uana itaque nec parua potestate donati sumus, quando interpellandæ nobis diuinæ maiestatis facultas concessa est, quādo nostræ orationes, nostri exempli efficiuntur causæ desiderij, hoc de primo quidem diuisionis membro diximus.

Deinceps ut erat propositum, ad quod genus cærum referenda sit oratio, paucioribus abfoluamus. D Quamuis P. B. arguta dicta, quæ differui mus, sciolli plerique putent, rerum tamen quam assentire malunt. Causarum inquirunt, genus quadrifariā diuisum cum sit, ueltra isthæc religio, si earum continetur ambitu, quam denique subit cãdi rōnem finis, forma & materia eorum, quæ in sacrificij ob tenta creduntur, ab humana longè sunt opera, efficiens uero cum oporteat rem aliquam dare factis, & hominum uota nil oratione tribuāt impetratis, procul esse ab agentium finibus fatendum est. Deficiunt præterea numquam aut certe raro, rerum per se actiua, oratur autem plerique expectatione uana fortuita. igitur, aut nulla huiusmodi cultus vis est. Animaduertissent profecto hi argumentationum suarum, quàm frivola sit ratio, si mentis oculos ad geminam coniecissent sectionem. Alteram agentis in disponens, adiuuans, consulens, & perficiens, alteram modi agēdi in imperium, suffragiū, atque ministerium. Relucet in his agentis nomine etiam suffragantem admitti, nec enim duntaxat dicitur dare qui tribuit, sed & qui interpellat, ut deus. Nec ab re, ut enim præcipiens effectiuum esse constat (quia obtemperatē executorem ad agendū promouet) sic & petens qui actorem ad faciendum flecit, quia & apud grammaticos idem imperatiuus & deprecatiuus est modus. Nec indignum rationali censeas creaturæ, quod reliquis quietum esse ex propriis uiribus sit a natura collatum, ipsi autem tam humili actione alienam opem implorare

rare necesse sit. Meminisse enim oportet, quam in ardua difficultate de celestibus motibus differens author peripateticorum protulit sententiam: Meliorem inquit fore egrotantis fortunam compluribus auxiliis perfectam assequi sperantis ualentię, quam paucioribus exiguam. Librandas rerum naturas ex hoc uoluit, non quia potiundi boni potentia est maior, sed quia bonam potiundum est maius. Non minor itaque rationalis est creatura, quod externo desituta auxilio optimum in tota natura consequi non ualet: sed eo altiore concessit, gradum, quo excellentior & omni cogitatu superior illi felicitas propoſita atque parata est. non officit ęt quod nostris optatis plerumque oratio non respōdet: causam enim non quouis modo: sed rite dispositarum lex est nunquam aut raro deficere. Vergetabilium quippe femina non aliter, quam uadis mandata sulcis suo tempore opportunaque diligentia exculta obtinent: ut saepe fructus afferant. Sol cū homine hominem, cum Leone Leonem, cum singulis animantibus, singulorum genera semper se generat, mō quędam non desunt preparationes. Quo circa si Dñm precantes, nulla affectio causarū more, efficaces saltem frequenter redderet, merito cauſas eos ordo a se abdicaret: sed cum eorum tātus sit uigor, ut totus adsit orationis effectus, non sine quo incassum ligant, sed cum quo fructum referat expectatum: iure inter effectiuas causas locum sibi uendicant. Accepimus uero petentes pie perseueranter, pro se necessaria ad salutem obtinere non saepe, sed semper efficere quod cupiunt pie quidem petendum est: alioquin licet multiplicauerimus orationes, petimus, & non accepimus; eo quod male petamus, qui enim declinat aurē suam, ne audiat, oratio eius erit execrabilis, & cum eis qui displicet impetrandum mittitur, irati animus ad deteriora prouocatur. Dedit equidem postulanti, regem in furore suo, & respexit in orationem humilium, quod uoluntatem timentium se facit, & deprecationem eorum exaudit. Perseueranter autem, qui p̄ misericordiarum & Deū potius consolationis rogari instantissime uult, ne oblata aut illico impetrata uideant, & nos ipsos ad percipiēda promissa deuotionis igne accensos præparemus. Clausis ostiis in tempeſta nocte se puerisq; suis somnum capientibus, euāgelicus amicus post negatū mutuum, post increpatam molestiam improbitate pulsantis victus, quotquot opportuni fuerant, panes elargitus est, pro se uero quicquid obſtare eius petimus aut oramus scelera, ne etiam Sanctorum preces admittantur, Hieremia contestatus est Dominus: Tu inquit, non li orare pro populo hoc nec assumas pro eis laudē, & orationem, & non obſistas mihi quia non exaudiam te.

Et rursus. Si steterint Moyses, Iob & Samuel corā me, non est anima mea ad populum istum. Necessaria demum ad salutem eternam petendam sūt, quod enim reliquorū oremus, sicut oportet neſcimus: nouit autē celestis Medicus, quod agris salubre sit, & idcirco saepe non tribuit quod uolumus, ut tribuat quod malle mus. Si. a. nos cum simus mali nouimus, bona data dare filiis nostris, nec credentibus. se petere panem, ouem, dat pisces, lapidem, scorpionē, aut serpentē porrigimus, quanto magis p̄ n̄ celestis quæ abſtura uideret, clemētius negat, quam indulgeat. Iacobus & Ioannes indiuidui Christi comites, dextram laeuamque regni sedem petiunt mittit, & audiūt, Nescitis, quid petatis. Paulus uas electionis stimulu carnalis suę angelum Sathane egre ferens ter Domi

no, rogato pro illius ablatione exauditus non est: quia si illo caruisset, saluus esse non potuissent. Efficit ergo semper optatum, mō suis partibus conſtet oratio: reliquum est, ut in suprema sicut premiſimus, reponatur. Tanti nos fecit munificentissimus Deus, ut ex infimo genere uota hmoi in altissimo post se carum solio, omni ei creatura subacta staret, declararet, factiſque cōprobaret. Oratione namque terra operta est & deglutiui Dathā & operta cōgregatione Abiratio rursus clauſa est. Inordanis uida perpetem suum meatum retorſit: aer mensibus sex & annis tribus serenitatem seruauit: ignis a castrorum cōbustione cessauit. Oratione grado, tonitrua, pluuia, musca, rana, locusta: surgate sunt, Rebecca a sterilitate soluta, Maria a lepra mūdāta, execati & rursus illuminati Syri, Ezech. terquini adiuncti sunt anni, uita fructi pueri reuixerunt. Orationes Moyses Amalecitarum proſtigationem, Sāson extremum robur, Salomon sapientiam, Daniel uisitorum reuelationem, Hester affucri gratiam, Mardocheus populi liberationem, Susanna intentatę morti uictorem obtinuit. Oratione sol commemoratus in celo longiore triumphati populo diem præstitit, soli recessus in decimum pertrāsita uia gradum, Esāia uaticinio testis affuit. Oratione immanissimus draco, cui permissum est animas seducere, in angustum deserti carcerem detentus est, dæmonum genus apostolica autoritate resistens eicitur. Angelus Dñi centum octaginta quinque uirorum milia interemit, Michael Iudeę presidiū tulit, Gabriel Danielem solatur, Raphael Tobię lacrymis affuit: sed quid per creaturas uagor: Creator nempe ipse humillimi famuli sui oratione deceptus se saterat. Dimitte, inquit, me ut irascatur furor meus. O humilis lacryma, quāta est potentia tua, uincis inuincibilem, & superas Omnipotentem. Tūta sunt hoc Deus optime opera, qui seruos tuos tam ineffabiliter magnificas; quippe cum eorum interpellationibus desiderijſque uniuersam subieceris creaturā, tu amicos tuos tam admirabili gloria decorasti, ut quicquid a natura, uirtute, fortuna, spiritu, atque a temetipso expedādū est hoc totum illorum uotis commiseris. Vere misereris Domine, & nihil odisti eorum, quæ fecisti, quādoquidem cæci illius in Christum tuū adhuc caligatis sententiam (qua dixit, Nos scimus, quod peccatores Deus nō exaudit) dum Nabuchodonosor, Achab, Publicani, Petri preces admittis, confuſi rasi & ad flagitiosos quosq; exorādi munus ostendisti. Haber itaque ecclesia tua B.P. sacrum cultum non uanum, aut fortuitum, sed inter cās effectiuas sup̄remi ordinis omnia suaditione concludentē. Nec in uacuum obsecro tātam Dei gratiam, largitatemque recipiamus, regnum tuum Domini Iesu est oratione comparatum: dicente ad illum patre, Postula a me, & dabo tibi Gētes hereditatem tuā, & possessionem tuam terminos terra: idē est euidentem oratione confirmatum, dicente ipso ad Petrum. Ego rogauit pro te, ut non deficiat fides tua: propter quod Romana ecclesia immaculata fide perseuerat. Collapsū ergo idem præceps ad prope ruinam cum uideamus, experiamur, leniamusque, sursum respiciamus, & lenemus capita nostra. Oremus mente, oremus & spiritu, ne uox illa reperatur, populus hic labijs me honorat, cor autē eorum longe est a me; cui debetur omnis honor & gloria in secula seculorum, Amen.

ORA-

ORATIO II.

De unione uerbi cum natura humana, coram eodem

Alex. 6. dominica prima Aduentus; an-
no Saluis 1502. habita.

Videbunt filium hominis cum potestate magna & maiestate. Lucæ 21. c. Admirabile sacramentum, quo filius Dei se nostra cum humanitate coniunxit, Dionysius Areopagita B.P. profundius sensit, quam a nobis explicari possit. Silentium tamen ob hoc nobis non induxit, sed mysterii altitudinem commendauit. Quam obrem studiosas mentes, quæ ad difficillima quæque perscrutanda sese rapiunt, prouocauit ad huius tantæ rei contemplationem non minus salutarem, quam difficilè. Tali concitatus desiderio statim apud me ipsa unione uerbi cum natura hominis aliquid tam subtiliter, tamque modeste differere, ut tanto loco dignum quippiam assererem, & professioni meæ uideretur aptissimum. Attamen primum Mariæ numen, ut præsens nobis adsit, humiliter imploremus, dicentes. Aue Maria, &c.

Cum ad ædificationem perpetui templi solius atque omnipotentis Dei, in quos B.P. & reuerendissimi Domini tanquam columnæ positi statis, illud immutabile fundamentum iaceretur. Verbum quod in principio erat Deus, caro factum est. admiratione pariter & stupore commoti sunt plurimi, subtiliusque inuestigare molientes, quomodo unus atque idem uerus Deus, & uerus homo esse possit, ad philosophiam sese contulere. Cumque illa prospexissent, quod omnis secundum substantiam, aut secundum accidens sit, utramque perscrutati, diuersa utrinque obstacula offenderent. Etenim si substantialis est ipsa Dei hominisque coniunctio, aut diuinitas erit humanitatis forma, & perinde, ut Apollinaris sonauit, tertia quedam natura ex utriusque commixtione conflata est. Si uero accidentalis affirmatur, siue diuinam dicamus, Verbum habitare in illo homine, ueluti in templo, siue ut indumentum connexum (quemadmodum duas hypostasises in eandem personam componentes cedere oportet Nestorianam impietatem a finibus ecclesiæ iapridem a patribus explosam reuocaremus. Quo fit, ut nodosa nimis quæstio Christianæ religionis professoribus obieci uideatur. An forte satis erit nobis pertransire crassa (ut aiunt) Minerva: & ruditer arbitrari talem fuisse illam unionem, qualem Deus uoluit, aut qualem ecclesia credit. Sed si hæc fides sufficit, uana est admonitio principis Apostolorum, qua nos paratos esse iubet de ea, quæ apud nos est inconuulsa fide, omni poscenti nos rationem reddere. Quo itaque fœdere Verbum caro factum sit, quantum a sanctis patribus accepimus, & nobis tribuere dignatus est qui omnem hominem ad se humiliter properantem adiuuat & illuminat, paucis mihi prosequendum restat. Et quoniam omnis de aliqua re institutio a definitione debet proficisci, ut intelligatur quid sit id de quo disputatur, in primis prælibandum reor, qui sit uniri in natura, quid in persona. Uniri in natura dicuntur, quicumque diuerso uenientia ad vnus naturæ integritatem perficiendam concurrunt siue informatione quadam, ut anima & corpus hominem integant: siue continuatione qualibet a natura instituta, qualem animalis membra præ se ferunt, siue qua uis alia enascentium conuersione rerum id euenire contingat. Cum autem ex philosophia, nedum a sacris literis, didicerimus diuinitatem & in seipsa omnis compositionis experte: & in cuiusvis alte-

Arius coheretionem uenire non posse, utpote, cuiuslibet imperfectionis ratione illi repugnante, assumptionis hominis a Dei uerbo unionem in natura repellit: uniri uero in persona illa dicuntur, quorum una eademque existit a Græcis hypostasis appellata: a nobis autem substantia indiuidua. Addidi autem, indiuidua: quoniam consuetudo Latinorum, & quæ communis est substantiam usurpat. At unio hæc secundum personam non unotantum modo intelligi potest. nam quodlibet accidens ab eo, in quo est, constat secundum personam indistinctum esse: partes uel integritatis uel essentia cuiuscunque hominis, quantum ad personam attinet, eadem sunt cum eo, cuius partes esse dicuntur. Verum cum diuino uerbo fas non sit quippiam accidere, & oratio rerum nequaquam patitur humanitatem, quæ ad substantiam spectat accidentis essentiam subire, intelligi nullo modo potest, ut humana natura deuisa Deo personaliter sit: quem admodum accidens subiecto suo inhaerescit. Quod si ad alterum modum recurras, quo partes atque membra personæ copulantur, incidis in Scyllam cuiuspiens vitare Charybden. Deum enim aut hominè partis definitione subintrare fatendum esset: quorum utrumque riderent philosophi, alterum orthodoxa detestaretur ecclesia. Quid ergo? succumbendum nobis erit? minime gentium. Perpicacius quidem intuentibus uideri potest quod membra cuiusque hominis & partes sunt & organa: partes quidem, quoniam totum integrant, organa uero, quia ad officia muneraque propria accommodantur. Organa autem dixerim non quæcunqua, sed connexa. Habent siquidem artifices & alia instrumenta a seipsis abiuncta, quæ a prioribus tantum distat, ut nequaquam ualeat alter alteri manus aut oculos, quemadmodum enssem aut calamum commodare, propterea quod nostra isthæc membra nobis seculi subsistunt, illa uero remota a nobis sunt, & existunt per seipsa. Nec partes & quæ diximus coniuncta organa, tam mutuo inter se connectuntur vinculo, ut neutra possint ab alterutris separari; quæ quidem & si nullum intelligatur genus partium, possunt nihilominus huiusmodi instrumenta remanere. Nam & sensoria quæque partes non eo quod partes comparantur, organa sunt, sed quæ ad suas partes sunt functiones: unde si senex oculum solum iuuenis assumeret, uideret utique sicut iuuenis, & si quis præterea corpus totum animæ organum dixerit, nullus erit error. Quocirca modus quidam relinquatur, quo personalis aliqua coniunctio definiri potest, nulla se uel partium, uel accidentium natura commiscere, quando organum implicitum asseuerauimus cuiuspiam tributum esse personæ, atque hoc nimirum pacto nostram naturam Dei uerbo unitam citra omnem dubitationem constitemur. Et quoniam in tota earum quæ apud nos sunt, uniuersitate rerum, nihil tam simile uerbo Dei, quam intellectiua anima reperitur, ab ipsa exëplo qualicumque sumpto, ea quæ diximus, fortasse suboscure pendantur. Cernere libet nostram animam, præter quod corporis est forma, utroque potiri instrumenti genere: dum & sui corporis eiusque partium perinde ac congenitorum organorum utitur ministerio, & externa adminicula perficiendis adhibet operibus; hominis n. corpus coniunctum intellectiua animæ organum putandum est non ob id esse, quia ipsa illud informat & perficit: sed ob eam potius causam, quod idem cum ipsa sortium est subsistere. Enim uero si sola uiu intelligentiæ adimeretur animæ, hoc ipsum quod corporis

poris perfectio est, retineret nihilominus secum illud idem corpus, quatenus instrumentum coniunctum: ut Platonici omnes, Peripateticorum vero illi, qui vnus hominibus dedere intellectum, affirmant. At si incredibile aut ambiguum adhuc cuiquam videtur, ut spiritualis aliqua substantia corporeum habet quippiam eiusdem secum et participans, quo proprias absoluat actiones, & tñ eius forma non sit, ad seipsū redeat, seipsū intueatur, desepso dubiter. Nōne intellectus hoīs ad explicādos eorum que intelligit, conceptus lingua vtitur, que corporalis est, & eadem omnino persona cum illo constans, & tamen intellectus nullius corporis est actus? Quomodo itaque intellectiua anima miris quidem, veris tamē, modis geminum habet instrumentum iunctum & abiunctum: non secus profecto gloriosus Deus vniuerso creaturarū genere veluti organo vtitur separato, dum per se creatum, intimumque illapsum se rebus immiscēs, ad sue voluntatis arbitrium deducit omnia, & cuncta in singulis, & singula in cunctis operatur. Illa autem humanitatem, quæ in Christo permanet, tāquam organum coniunctum assumpsit; atque ad illa magnifica & excellentissima solius Dei opera, redemptionem generis humani, sanctificationem peccatorum, æterni regni aditum, & id gen^o multa accomodat, agit, exercet. Quare præclare Ath. vniōnem animæ ad corpus, non vt materiā, sed vt instrumentum proprium intuitus dixit, sicut anima rōnalis & caro vnus est homo, ita De^o & homo vnus est Christus. Cum igitur vniō omnis (vt primo loco dicebamus) vel secundum personam sit, vel secundum essentialē procul à proposito repulerimus, superest vt personalem vniōnem hanc asseremus. Rursum cum personalem vniō interdum penes substantiam constare possit, interdum autem penes accidens, & quæ accidentis est similiter prætermissa sit, vtique substantialis remanebit. Postremo, quia & hæc in eam, quæ asciscit partes: & in eam quæ organis contenta est distincta reperitur, constat verò partium proprietates vtrique repugnare naturæ: consentaneum est, vt diuinitas atque humanitas Christi in vnam coeant non naturam, sed personā non accidentaliter (vt ita loqui liceat) sed substantialiter, non vt partes, sed vt altera humanitas, quæ veluti instrumentum quoddam (vt sæpe dictum est) adiunctum diuinæ personæ sit atque ita sane adiunctum, vt corpus illud verū Dei corpus, & anima illa vera Dei anima vere atque constanter possit appellari. Nec officit quicquā nobis, quæ coniuncta organa ad integritatem naturæ eius, cuius sunt, spectare videantur, non enim oportet id cōtinue verum esse, vt sexti digiti quacūque ex eā cōgeniti exemplo probari pōt. is enim de speciei humanæ integritate non est, & tamen organum conexum est hominis habentis illum. Cæterum, quo nullus hesitandi locus excellēti cuiquam ingenio relinquatur, nihil obesse scito, quod ipsum Dei verbū sola vi intelligentiæ ad assumptā naturam refert: hoc. n. minoris refert quam curandum sit. Relatio namque sola non tātum habet momenti, vt hominē Deū faciat, verum suū inspiciēdū est, ex quo oritur fundamentū. Quod hoc in loco si attēderis, in eo cōsistit, quod filius Dei ad idem oīno esse personæ substantia quo suā naturam hoīs cōplexus est: hæc. n. eiusdem esse indiuisio est, qua Deus hō est. quæ & tāta tamque singularis hētur, vt in tam numero sa rerum conditarum multitudine nullam diuus Bernardus repererit, quam non fateretur, ab ea ex-

cedi, cum docente Au. didicerimus potiorē vniōnem obtinuisse hominem in filio Dei, quā (mirabile dictū) ipsemet filius in patre, cum quo tāta singulariter vnus Deus. Hæc est quæ prodigijs omnibus adeo præstat, vt ne dicam cætera mirabilia Dei opera (quæ vel tenuiter in spectā laudamus, miramur & obstupescimus) sed miraculo vniuersā quæ fieri posse credimus longo supereminet interuallo, quōquidem hō, qui natus est in ciuitate carnis nostræ idem ipse est Altissimus, qui fundauit eā. Hoc est magnum illud, atque apostolicum sacramentū, quo secundus Adā tanq̄ sponsus procedens patrē reliquit & matrem, quō forma suscepta seruilis splendorem maiestatis obtexit, & synagoga dimissa noue sponsæ inhaesit, factique sunt duo, Deus in quā & homo in carne una. Hæc est ardentis simulque incombusti rubi flagrantia qua Deus noster qui ignis consumens appellari voluit quam asciuit humanitatem, absque consumptione continet atque illustrat. Nec secus quam ros in vellere abditur, & tanquam lapis sine manib. humani operis de monte uirginæ altitudinis abscissus creuit in montem maximum, omnia implement, quando vniuersa & quæ in terris, & quæ in cœlis sunt, in staurat, magnificat, beat. Hæc demum est quæ mortalitatē nostram abiectam atque prostratam supra ne dicam sidera, sed Angelorum quoque, altitudinem efferēs diuinitatis confortū adeo nobis impartiuit, ut nūc quidē essemus & appellaremus genus electū, regale sacerdotū, gens sancta, populus acquisitionis eius qui de tenebris nos in admirabile lumen suū vocauit, & demum quando apparuit, similes ei simus immortales, impassibiles, nullius egentis, sancti, gloriosi, beati. Agnosce ergo quisquis Christianæ professionis ceteris, dignitatē tuā & diuinā iam cōsors factus naturæ noli in ueterē utilitatē degeneri conuersatione redire. Memento cuius capitis corporisque membrum sis. Et enim si præ oculis nostram hanc tentam præstantiam in propitu habere mus, & ad illam mores nostros meuremur & cogitatus, quam parata & expedita esset nobis via ad bñ beateque viuendum. Quicunq; nēpe salutis suæ curā non negligit, in vniōnis gratia qua Christo insitus est standum, aut ad eam redendū sibi fore facile prospicit. Nam quia nos infani per impietatum nostrarum iniquitates ab vno vero sūmoque bono resilientes euaueramus, in multa distissi, per multa inharentes multis, nutu: denique Dei nostræ perditionis miserentis, venit Emanuel vnus, & senobiscum effecit unum, ut a multis exonerati, applicaremur ad unum, amarem^{us} vnum, frueremur uno, persisteremus in vno, qui cum patre & sancto spiritu uiuit & regnat Deus. Amen.

ORATIO III.

De causa & origine Mali, & cur homines plura & maiora mala inuaserint magis quam cætera animalia coram Al. 6. Dominice quadagesimæ ann. salutis 1502. habita.

Dictus est Iesus in desertum a spiritu ut tentaretur à Diabolo. Propositū hodie singulare delictum, Sac B. P. admirandum vniuersæ creaturæ spectaculum exhibet. Vnigenitus namque omnipotentis Dei, idemque Deus omnipotens trabea nostræ mortalitatis indutus non in carne peccati, sed in similitudine carnis peccati progrediēs, alter pugillū mediam veluti in arenam, & rotius orbis theatrū profiliit, contra principem tenebrarum pugnaturus. Quis non miretur, quis non stupeat? quis non omnibus prope sensibus deficiat? Magnitudo rei & scaturitiū multitudo mysteriorum rōnis uirtutem

tem omnem circumfundit. Cum autem cuncta mens non ualeat humana comprehendere, & quae percipere durum est enumerare singula orationis modus non libenter finat, ad unum illud oculis inieci meos non aliorum potissimum, sed quae exilibus ingenii, quale mecum fateor, & tractatu facilius, & ad nostram maxime respiciat naturam. Cum enim in te uero Saluatori nostro, eisdemque Deo optimo, creaturam suam, quam bonam sanctamque considerat, obuiam fieri, culpam suadeat, & nequitiam suam uenenum ad fontem usque bonitatis extendere tentare, id modo uersatur in aere Deus omnipotens maximus auctor omnium eorumdemque & singula bona, & cuncta ualde sunt bona, unde igitur malum rebus adiunctum est? quis malum mundo inseruit? Operae pretium itaque esse arbitror, quam breuissimè discutere prius unde malum in uniuerso sit, deinde quam ob causam hominum genus praeter ceteris plus mali occupauit. Veruntamen nostrum ut aspiceret instituto, Mariam summi boni parentem aedamus. Aue Maria.

M Alii originem inuestigare tentantibus illo, quam primum occurrit quoniam nodus, Malum an ab alio productum, an uero ex seipso subortum sit. Si ab alio, a bono igitur, aliud nepe a malo, non nisi bonum est. Quo autem pacto a bono malum manare potest, cum pugnent inter se, nec solum contraria, sed contrarium quoque causa sint? Si ex se semetipso malum est, Malum autem recte error, nec uisus uniuersi est princeps, ut Stoici & Peripatetici rationibus affirmarunt, sed duo rerum prima principia, alterum quidem bonorum, alterum uero malorum, ut Pythagorici finxisse uisi sunt, confiteri necessarium esset. Implicite autem huius difficultatis nexu, qui sibi absolui explicarique desiderat, eorum quae sunt, geminam aduertat esse naturam. Altera quidem ad proprium bonum ita disponit, ut tamen ab eius consecutione deficere possit: qualia sunt ea omnia, quae in hoc ultimo orbe frequenti & altera generatione atque corruptione uariant. Altera uero, ad quorum numerum caelestia pertinent corpora, infallibili ratione proprium bonum consequuntur. Nascitur autem haec rerum disparitas ex ea quae proceditur diuersitate mutabilitatis atque constantiae. Illud quippe rerum genus cui opportuna quaque principia ad ultimum suae naturae adipiscendum mutabilia sunt, fraudari profecto suo bono potest. Cui autem uel obtinendi necessaria omnia praesto certaque sunt, hoc a suo desiderio decidere, et si fingere liceat, impossibile esse uisum. Plantae etenim & semina idcirco ab intento germine inueniuntur quidem defecisse, quod per impedimenta obuiantia naturalis eorum profectus interceptus est. Sol uero ab instituto nunquam diuertit ob eam causam, quod inuariabili ordine natus est moueri. Oritur & haec diuersitas ex priore diuersa secundum potentiam, & eam quam Graeci endelechiam, nos uero actum atque perfectionem appellamus: uariabilis quippe connexionis cuiusque ex potentia surgit, inflexibilitas uero ex illa rei consummatione firmatur: quae potentiam omnem ad quouis repugnans procul abigit. Nunquam enim obirent animalia: si tanta esset perfectio uitae: quae omnem moriendi potentiam excluderet. Sunt tamen non pari ratione tantae inaequalitatis prima principia actus & potentiae. Ille enim primam sedem tanta sibi autoritate uedicat, ut antecedens omne secundum quodcunque genus abiciat. Haec autem & prius se fundamentum consequi non recusat: possibilitatis namque cuiusque radix celsetur ex nihilo esse, ut nostri, uel non ex se esse (ut Philosophi tradunt) cum potentia mater est defectus,

A Quem ex se esse, pullulare aere proferamus exemplum, quemadmodum enim aer, quia non ex se luceat, quidquid luminis habet, alio utique illustrante habet, quousque uero fulgoris gradus illi defuerit, ex hoc ipso prouenit, quod nullum ex seipso aspirat lumen. Haud aliter creatura qualibet: quae non ex se existit quidquid perfectionis possidet, alio largiente quocunque sortitur: defectus autem omnibus, qui affuerit, propterea aduenit, quod nihil ex se est. Quamuis autem cuiuslibet possibilitatis ipsum nihilum radix sit, non omnia tamen, quae in nihilum reuertentur, nisi illa manus omnipotentis tneretur, huiusmodi habent potentias, sed sua cuique pro natura atque proprii finis ratione accommodata est. Quocirca licet ea, quae suapte natura ad singulare aliquod bonum prona sunt, diuerso calle ex nihilo prodierint, dum alia id boni tanto sibi foedere copularunt, ut nullus sit relictus contrario aditus, alia uero ab illo nihilo ueniant, tam parum discesserunt, quod non modo ad destinatum finem tendere: sed in contrarium possunt inter ea remeare, quaecumque tamen ad uniuersale bonum capescendum facta sunt, qualia sunt cuncta intellectu praedita, uero eodemque intervallo ex nihilo proficiscuntur, quandoquidem eorum nullum ad finem proprium necessario pertingit, sed omnia ingenito possunt arbitrio & ad proprium se agere bonum, & in aduersam partem reniti, pergere, peruenire. Diuinitatis namque cum proprium sit, uniuersum bonum esse, ipsam quemet sibi legem existere, & habere denique rationem eandem, quam & uoluntatem, reliqua natura quae intellectus rationis est particeps, libertate donari haud alia ualuit quam quae ex nihilo potuit exire: haec autem cum particulare quoddam bonum assequitur, & alterius legi, cui uniuersum bonum est, naturale subiicitur, & uoluntatem ex se defectricem afficit. Eiusdem enim rationis est, esse creaturam liberam absque potentia diuertendi ab eo, ad quod destinata est, uniuersum bonum, & creaturam uniuersum bonum esse, quod profecto non solum non fieri, sed ne cogitari potest. Quid enim tanta quidem uiget libertate, ut a bono discedere nequeat, cum bonum omne uoluntas possit appetere, totam bonitatis naturam, eademque immobili in semetipso habeat necesse est, nam aliter pro ea parte, qua minus habet, aut mutabilis est, posset plane decedere. Quamobrem Arcopagita Dionysius, malum particulari bono comitem alligauit indiuiduum. Quam igitur malum ex naturali boni defectu, ex mutabilitate, mutabilitas ex possibilitate, possibilitas ex finitate, finitas demum suboritur ex nihilo: consequens est, ut quaecumque mala sunt, idcirco sint, quoniam illa quae malis subiiciuntur, ex nihilo ueniunt. Et cum potestati non subiaceant diuinae, ut creaturae sint, & non ex nihilo inenitabile est, quin malum sit: si tamen subsistere mundus deus. Verum inter malum naturam atque moris tamen interest, ut illud quidem & posse & esse necessarium sit, hoc autem posse similiter necessarium, facere autem liberatis fuerit. percussantibus itaque unde malum, ex se ab alio, iam liquet malum quidem posse quatenus in malum tendit, nec ex se, quia ex nihilo exurgit, nec ab agente auctoreque aliquo, siue uolente, siue nolente, aut per se, aut per accidens prouenire. Quemadmodum non frigescere, ignem inseparabiliter comitatur: nullam tamen causam petenda est, quae ignem efficiat non frigidum. Malum uero ipsum a bono nascitur, sed per accidens, dum quaedam bona appetuntur, quibus mala implicita sunt aliorsum.

Nullus

Nullus enim operatur aspiciens malum, sed ad bonum ipsum, aut saltem apparent bonum agentis omnis studium contendit. Nemo profecto lacescitur tanto unquam furore ultionem experit, ut alterius mali primaria utilia, delectabilia, honestaue sunt, acquirendis tuēdisque operā damus, aduersa quæque declinanda, retellenda, destruendaque occurrunt. Hæc est origo atque uia, qua malum mundo obrepere cepit, extremasque eius partes ambas iam penetrauit, lustrat, occupat. Sed de mali origine hæc.

Deinceps ut promissimus, quare tanta mali inundatio homines præ ceteris inuaserit, paucioribus absoluiamus. Singularis humanæ naturæ miseria atque calamitas S. P. flenda potius quam disputanda esset. Cælum. n. & terrā, & mixta quæque cōspiciēs, intueor rerum omnium species ad proprios certatim fines cōtendere, intētis bonis potiri, uel in nullis, aut certē in paucis singularibus desiderium falli & impedimentum perpeti. Humanum autē genus omne, terra uorago uirtiorum, quæ uere mala sunt, sic cōplexa est atque absorbit, ut Rara auis in terris, & nigro simillima cygno Vir bonus & sapiens qualem uix repetit ullum Millibus è cūctis hoīum cōsultus Apollo. Cur solum humanū genus Deus optimē tot actantis malis respersisti, aut certē in uolui passus es? Nunquid oīa certo sine gubernas hominumque solos despicias actus? nūquid totius huius operis abiectissima pars homines sumus? Heccine est imago tua Dñe? Vbinā illud propheta tui de tua erga nos misericordia admirantis, & tāti homines feceris, q̄ eorū pedibus cuncta subieceris, oues & boues uniuersas, quin & pecora campi? Si ceteris animantibus prestamus, quanta obsecro, & qualis excellentia hæc, si communem nobis, & illis optimi appetitionem congenerasti, & illa ferē omnia finē assequuntur, nostrum autem paucissimi uoti composites euadunt.

Bifariam aliquid accidere rebus factis ex philosophia didicimus, ex electione ipsius artificis, ut accinodum quippiam sit ad bonū aliquid, & rursus ex materia necessitate, quæ cōstat ueluti ex purpura, tinea, & ex ferramentis quibusque corrodens emergit rubigo. Quapropter sicut faber ferram factur, duram ferri eligit materiam, & ad secandum idoneam, quod autem rubiginem contrahat, tantum abest, ut optet, ut quo ad possit, studeat propulsare, haud aliter plasmarurus Deus hominem, qm̄ animæ actiones instrumento indigebant pro tangendi sensu nobilissimo (ob idque moles carnes, bene aptos mente, docilesque uidemus) oportuit tale esse fingere corpus, qd̄ earum qualitates, q̄ tactu percipiuntur, medium temperamentum haberet. Compositum proinde oportuit fieri hominem ex intellectuali & sensitiua natura, & spiritu & carne, naturali appetitu atque sensibili. Electa nimirum sūt ambo, ut sensibilibus bonis pariter & intelligibilibus certa quadam rōne fruere mur. Nunc autem cum simulatque editi in lucem & suscepti sumus, sensibilibus astuescimus bonis, cū uilibus, tum delectabilibus, atque itaque hæc sensuum blandimenta naturali nobis necessitudine iuncta frequēti usu adeo familiaria fiunt, & tam uehementer nos impellūt, ut & insignem mentis nobilitatem obnubilent, & putemus nos sensitiua natura primo constare, cōfectamur propterea blandientem libidinem, nullū habentem modum nullumque finem, & toto impetu paulatim ferimur, imō rapimur in istas sensuum oblationes. Delecta hæc non sunt, ut in homine es-

sent, sed ex connexionione partium pullularunt. Hinc siquidem caro concupiscit aduersus spiritum, & spiritus aduersus carnem, hinc Apostolus scribit, Video est legem in membris meis repugnantē legi mentis meæ, & captiuam me in lege peccati. & rursus Non quæ uolo bonum, sed quæ nolo malum hoc ago. Hinc manifesta carnis opera fornicatio, immunditia, impudicitia, luxuria, auaritia, ueneficia, inimicitia, amulationes, cōtentiones, ira, rixæ, dissentiones, sectæ, inuidiæ, homicidia, ebrietates, cōmessationes, & id genus multa, quibus non sat est animum inficere, nisi est corporis mala tot tantaque secū ferant, ut nobis ipsi experiamur nullā fere hoībus egritudine accidere, quæ ex animi huiusmodi perturbacionibus originē non traxerit, ob eam cām ceteris animalibus, creditoribus & grauioribus molestiis, infirmitatibus, morbis & ærumnis infestatur, & quæritur genus hominum. In sola igitur nostra natura, mirū nō est si tanta utriusque mali rubigo residet, quando sola ex sensu & intellectu constat, & eo uinculo, ut sensus, & quæ illius sunt manifesta, facilia domesticaque nobiscum coalescāt, intellectus autē & eius bona obscura, ardua, alienaque appareāt. Accedit ad hæc, qd̄, sicut a sanctis patribus accedimus, aduersarius noster Diabolus circūcūctus queritans quē deuoret, & menti falsā suggere

re, & suas delicias sensibus suadere, & si qua sūt spiritualiū bonorum desideria uel extingueret, uel inficere non desistit. Ad sūt nobis fortasse longi? aut ignota exēpla petenda uadacissimam. n. bestiam illam & infensam Dñm Iesū paulo ante audiui, quam importunissimè aggressam. Et primò quidē esturientem ad ea quæ carnis erant, sola tamen externa suasiōne inuitauit, non enim decebat immaculatum agnum, qui uenerat tollere peccata mundi, interna carnis pugna tentari, cum (ut diuus ait Augustinus) nonnullum peccatum sit cum caro concupiscit aduersus spiritum. Deinde religionis sanctimoniam ad egregiam popularis famæ extensionem pro uocans, si illatus per acra descenderet, quæ mundi sunt subministrat. Denique ratus, quod si peccare licet, regnandi gratia maximè licet, omnia regna terrarum pollicitus est. Et sic dum res gesta geminatos hostes inimicos si. & externos & habere nos admonet, causam simul affert quare rempublicam humanam malis crebrescentibus labefactam singulariter uideamus.

Nec propterea uirtutis nomen tāquam impossibile pauendum nobis est, & uia desperanda salutis: bonorum enim officiorum omnium femina à natura nobis indita sunt, & aduersantia queque ualemus pro nostro integro arbitrio superare. Adijce quod intus & extra ad utriusque generis inimicos supplantandos, magna & munitissima præsidia posuit. Conditor omnipotens & gloriosus uictor noster. Exteriora quidem arma illam, quibus ipse usus est, ad utendum contulit, sacrorum nempe librorū doctrinam, nulla siquidem ratione alia quam sola Scripturæ autoritate certamen totum ad uictoriā usque perduxit, compertum suo experimento id esse monens, ut quicquid credendum, agendum, & mittendum; occurrit, hoc sacri eloquii læce librā dum esse cēseamus. Interius uero auxilium tribuit quando quidem antequam duceretur à Spiritu sancto, ut tētaretur à Diabolo, aquarum fluenta benedictione proprii Baptismatis consecrauit, & deinceps cū primū in nouā creaturā sacro fonte regeneramus, suæ gratiæ & charitatis aliarumque oīum uirtutum muneribus, sic protegit, ut omnia negligenti

rela igneo ueneno armata, facile possimus obrum-
pere, retorquere, & extinguere. Minus nanque
charitatem diuis Th. edocet ad omnium generū
exquisita tentamenta sufficere: Quis nos, inquit
Apostolus, separabit a charitate Christi: tribulatio,
an angustia, gladius, an fames: certus sum, quod ne-
que mors, neque uita, neque angeli, neque princi-
patus, neque creatura alia poterit nos separare a cha-
ritate, que est in Christo Iesu, qui cum Patre & spi-
ritu sancto uiuit & regnat in secula. Amen.

ORATIO III.

De immortalitate animorum coram Iulio 2. Pontifi-
ce maximo Dominica prima Aduentus
anno Salut. 1503. habita.

Prope est regnum Dei Lucē 21. Postquā rerum
humanarū atque earū, quę intra nos sunt, diui-
narū culminē, potita est beatitudo tua, sancti-
simē Pater, agnosco hoc orādī munus eadē spectā-
te felicitate mihi forte obtigisse. Ea propter oēs aut
expectare catalogum quēdā laudum tuarum a
me recensitum iri, aut inuidere arbitror mihi for-
tunam meam. Magnorum n. oratorum animi ex-
celsa uirtute tuarum fastigia commendare gestien-
tes optassent uehementius hunc sibi locum dari,
quo tam in latum campus totius effunderet liceret
eloquentiæ. Hos ego tantum abest ut reprehēdam,
ut in gentes quoque gratias piis eorum affectibus,
sanctitatis tuæ nomine, agēdas putauerim. Attamē
ab ista procul ualde sententia meum consiliū di-
straxit, spectans n. ad magnanimitatem tuam, quā
præclara facinora luculentius ostendunt quam ue-
mortales oēs pleno ore congratulantes prædicant,
auram istam popularem uentusamque orationē,
quam animi magnitudo uti cætera quæque cadu-
ca atque fluxa spernit, omittendam censuit. Verum
maximam de immortalitate animorum difficulta-
tem, & eam penitus explicatā (si tamen ita dici sine
arrogantia licet) maiestati tuæ offerendam attuli.
Ad primum siquidem mortalium principem, pa-
storemque animarum prima oratio a prima reli-
gione, prima de hominum re iure habetur. Verū
quo tam arduum negotium dignius tractemus, di-
uæ Mariæ numen imploremus, aue Maria, &c.

Principio ueluti basim quandam atque totius
orationis fundamentum id firmiter ab omnibus
teneri uelim, ad cognitionem latentium substan-
tiarum, occultarumque rerum, propriis earum ef-
fectibus deducentibus, nos rite sanēque puenire.
Effecta nanque si tollas, nullus notitiæ de arcanis
relinquitur locus, cum (ut inuisibilia mittamus) de
corporibus cœlestibus, de Sole, de Luna, de que re-
liquis astris, sublati officiorum suorum actionib.
quis uel tenuem coniecturam caperet? Quis ignē
leuem, terram grauem, illum calidum, hanc frigi-
dam dignosceret, si ascensus atque discensus, si ca-
lesfactio frigeffectio nūquam fuissent sensibus
explorata? Hinc igitur maximus ille philosophiæ
parens Arist. exorsus, Si animus inquit, aliquā hēt
operationem propriam, fieri poterit eūdem a cor-
pore quoque separatam nihilominus manere at-
que uiuere, si nullam sibi uendicat, sed omnem, ut
ita dixerim, supellestem hēt cum corpore com-
munem, cum ipso quoque corpore intereat opus
est. Hoc itaq. iactō fundamēto, subtilius est inqui-
rendum, an animus se solū agat quicquam. Et quā si
quippiam solus perficit, præcipue est contempla-
tionis opus, ad hoc uniuersa deducit quō, nunquid
intelligere solius animi sit, an uero animi simulat-
que corporis? Ut adtem quod querimus, clarius,

A facilius, tutiusque inuestigemus, rebus omnib. di-
stributa pariter & accommodata officia legere at-
que accuratius distinguere operæpretiū duxi. Quā-
tuor esse actionum genera philosophi tradidere,
quarum duæ extremæ sunt, reliquæ autem mediæ.
Et illarum quidem unum genus est, quod in solo
corpore materiaque uersatur, quales sunt affectio-
nes, quæ a calido frigidoque, humido, sicco, duro,
leni, atque his similibus proficiscuntur. Alterū ve-
rō est quod a rerum sensibilibus mole eleuatum,
ad spiritualium naturam solūmodo refertur. No-
stram autem intellectiōē ad neutrum horum ge-
nerum pertinere facile cōstat, nec enim cum intel-
ligimus affectus quos modo dicebam patimur cor-
porales, quin potius si intenta mentis acies nimis
fuerit, quāquam extrinsecus illa nobis ad mouē-
tur non sentimus. Neq. rursus tam alta petimus, ut
corporeis imaginibus non immisceamur: oportet
n. intelligentem phantasmata speculari. Inter me-
diorum uerō generum alterum, quod mali est pro-
pinquius (in quo & actiones sensuum cōtinentur)
ab eiusmodi affectionibus liberum est, sed corpo-
reo organo expletur, audientes nempe uel uidentes
& si non frigemus aut aestuamus, quibusdā tamen
corporeis intercedentibus portionib. sonos, colo-
res, odores ceteraque sensata percipimus. Reliquū
autem spiritualibus actionibus affine, quomodo
solū ab elementaribus qualitatibus sed a corpo-
reo quoque instrumento sese eleuat, obiectis tamē
non corporibus, sed corporum imaginibus (quæ
phantasmata philosophi appellant) naturali quadā
necessitudine deuinctum est. In hoc profecto actio-
nū genere nostram intellectiōem locari quisquis
ueri iudicis naturam nouit, nequaquam ambigit,
experimur nāque nosmetipsos intelligere discer-
nereque non genus hoc aut illud, sed uniuersam
corporum naturam. Decernere autem recte non
contingit aliter, quam si is qui arbitrat, omnia ua-
cer affectu. Probant hoc quotidiana cōtrouersie:
quibus sedandis iudicem ad neutram partem pro-
pensum exquirimur atque laudamus. Probant in-
terni mores affectus passionēque quibus manife-
stum sit neminem omni hora sapere, sed qualis u-
nusquisq. inuenitur, talis & finis uidetur. Probant
naturæ experimenta: ut n. uere discernamus quid
amarum, quid uel dulce sit, nullo affectu uel sapore gu-
stum seruare oportet: agro nanque ideo cuncta ui-
dentur amariora, quā cholericæ amaritudo sensoriū
infectit. Nec dissimile reliquis sensib. accidit: una si-
quidem omnis iudicii communis est ratio, ut si q.
iudicat, a rebus iudicandis alienus, nam si illarū ali-
qua inhaerit, aut totum sibi iudiciū inflectit, aut
falsum facit aliarum afferre censurā. Quocirca quā
uniuersa ac singula quę materiæ concreta sunt in-
tellectu nos discernere, atque hæc ipsa spiritualib.
distinguere experimento cōprobamus, necesse est
ut noster hic animus animis uniuersæ naturæ cor-
poræ natus arbiter ab omni sit corpore alienus.
Vnde præcære Anaxagoras atque Arist. intellectū
oportere esse immixtum dixere, tametsi diuersis
rationibus ducerentur, ille enim ut libero expedito-
que imperio cūcta disponat: hic autem ut recto
sanoque iudicio omnia discernat. Nec audiēdi sūt
nobis qui acriori se ingenio præditos existimātes,
organū quidem hoc est quandam corporis por-
tionem menti non assignant ab uniuerso tantum
hominis corpore eadem adiungi ratione, quā attuli-
mus, aut nō satis probatū iri. Tā irrationabilis est
istorū cauillatio, ut nisi uel eos nosse eū me scire

Opusc. Caic.

S

atque

atque a sententia ea dimorum, referendam putas-
sem minime. Dicant obsecro isti, si intellectum ab
omni parte corporis oportet esse liberum, ut om-
ne possit corpus diiudicare, quo pacto uni toti cor-
pori mensus, vniuersa rei corporee æquus erit iu-
dex: siue enim pars siue totum, modo corpus aut
corporeū aliquid sit, cui intellectiua vim quispiā
affixerit ad certam trahit, flectit definitque cogno-
scendorum corporum spēm: que non solum ampli-
ssimam illā de omni mole corporea cognitionē
prohibet, impedit, atque obstruit, verum intellectu
quoque ipsum consensu miscet, sola que uocabuli
differentia alterum secernit ab altero. Quod si ab-
solum ualde est, quandoquidem nihil distaremus
ab animantibus, oportet, ut intellectus exercitium
soliū animi esse fateamur, & non animi corporis-
que cōe cōmodum sentire. Quæcunque autē spēs
operationum quippiam, sola efficit, retinet ac sus-
fert sustentis alius alicuius adminiculo nō eget.
Alteri nāque si inniteretur, eo que submoto labe-
sceret, nequaquam sola eam actionem contineret:
sed commune magis reciperet cum eo, sine quo
subsistere non posset. Quod si alieno fulcimēto di-
uina huic formæ opus non sit, sua tātū uirtute
subsistere quis dubitabit? Alterum. n. ex duobus fa-
reri oportet aut illam per seipsum stare, aut herere,
& si quidem per se constat, in portu, ut aiunt, nau-
gamus. Si autem subuenitur, quō contemplationē
suam in suo tātū sinu complecti, fouere, gerere-
que ualet? Si species itaque omnis, quæ propriā sibi
vel unam uendicat operationem, communi Philo-
sophorum sententia constans atque perennis est,
infricari profecto nemo poterit, quin nostra mens
(quam dum contemplamur, per se solam agere cō-
probauimus) per se quoque solam esse manere que
possit ac uiuere. Immortalem ergo animū esse ha-
ctenus a propria actione probauimus.

Deinceps eiusdem sempiternitatem a naturali
eius desiderio monstrandam curabo. Si cuiquam
P. B. a natura inditum est, ut semper esse desideret,
rem hanc Philosophi pariter & Theologi perpetua
fore, ea potissimum rōne sunt arbitrati, quod natu-
ræ appetitus inanis esse non pōt, quare si noster ani-
mus suapte natura sempiternam cupit uitam, eum
immortalitate uigere nemo dubitabit. Quod autē
ita sit a natura institutus ut optet se semper fore,
manifestum sic fiet. Appetitionū, duo sūt genera,
alterum rebus omnibus commune, quo unum-
quodque ad accommdum iuuans profuturū que
fertur. Alterum eorum quæ cognitione pollent p-
prium quo metuunt, cupiuntque, dolent gaudēt-
que & mille aliis variantur affectibus. Vtrunque
tamen pro tuendo esse contēdit, quandoquidem
nulla prorsus res est, quæ se esse non amet.

Quemadmodum autem communis ille appeti-
tus, non uno tantum inuenitur modo in his, quæ
certis finiuntur aetatibus, & in his que nunquam
desinunt, quādoquidem que senescunt, effundere
desideriū in omne tempus non audent, quorum
aūt uigor tēporis diuturnitate non lentescit, per se
uerare sp eadem magnopere concupiscunt, haud
secus appetitus alter, quem cognoscentiū diximus
esse propriū, diuersa ratione reperitur in his, quæ
sensu an mouētur, atque his, quæ intellectu p̄stāt.
Illa enim quoniam solum quod adest, aut immi-
net, apprehendunt, in longū appetitiones non su-
spendūt, hæc aut quia uniuersa uarietati, mutatio-
num, temporumque volumina contēplatione pa-
riter & prouidentia excellant, reliquum est, ut parē

F vim appetendi sortita non hoc tantum aut illo tē-
pore, sed in æuum deducere uitam cupiant. At si
ambiguum, subobscurum, aut leue testimonium
hoc habeatur, & obijcitur, nosmetipsos intellectu
quidem præditos non dubitamus, sempertamen
uiuere, aut natura appetimus minime, aut morien-
tes salimur. Eleuate, obsecro paulisper mentis ocu-
los constantissimas uniuersalis naturæ leges intē-
dite, sanctiones spectate duas. Alteram qua æqua-
lia pariter congenerantur omnibus, durandi, desi-
derium & permanendi robur, ita quādiu quodq;
duraturum est, tandiū esse desideret, & quanto tē-
pore expetit existere, tantisper permanendum sit.

Altera, qua appetitus omnis quo unumquodque
esse perseverare que subinde concupiscit, aur ad q-
dam temporis mensuram clauditur, aut ultra quā
cunque temporis longitudine se extendit, com-
parata sunt hæc in his, que de coelo naturæ scripsit
interpres. His autem iunctum si fuerit, quod intel-
lectualis spiritus desiderium tendat ad esse nō hac
aut illa arate conclusum, sed ab omni tempore ele-
natum, quoniam intellectus apprehensum solum
modo cupit bonum, quod ab omnium temporū
differentiis, quia uniuersale est, constat esse ab solu-
tum) consequens est ut is, quo intelligimus & sapi-
mus, animus, in uniuersum tempus effusum habet

H uiuendi desiderium cum pari robore, euadere q-
pe quia non potest, quin aut certo tempore, aut se-
per esse desideret, cum definito non subit. tempori,
reliquum est, ut ad sempiternum se extendat. Im-
mortalem perinde esse nō hominem, sed seipsum
noster animus propria appetitione que praua falsa
que esse nequit: testatur, clamat, demonstrat, ipsi?
quippe animi propria est cupido hæc, ueluti ipsius
cupidinis parens intellectiua cognitio: nos autem
semper uidere nequaquam optamus, nisi quem ad-
modum uolare interdum cupimus. Sed quid diu-
tius qua domi sunt uersamus, nonne, & qua extra
a nobis sunt, caelestem hunc timorem, & diuinum
nostrum profitentur animum. Ex illo quippe

I natura uulū, quem dixere chaos, rudem, indigestā-
que molem, res omnes eo ordine propagatas, co-
foedere dispositas atque connexas esse percipim?
ut ab imis ad superiora ascendentibus perfectio-
num incrementa sensim appareant succrescere, &
quæ coniuncta sunt, alterum alteri paulum admo-
dum praestare. Cōsurgunt siquidem ueluti depres-
si quidam gradus aut numeri rerum species, & ab
his, quæ singulis proxime sunt, nullo distant inter-
uallo: atque idcirco adeo similes cognatasque ha-
bent habitudines, naturas, actiones, atque figuras,
quæ sibi mutuo contiguæ sunt, ut non facile plerū
que sit illa distinguere. peragratis autem uniuersis
corporum, plantarum, animalūque naturis, ad ho-

K minem cum uenitur, idem grauis ascēsus, quo sen-
sim, pedetentimque procedebatur, nequaquā ser-
uatur, sed rursus repente natura trahitur, & ad al-
teram, eamque remotissimam contignationē ele-
uatur. Maiori namque interuallo homo a suprema
animantium specie quam summum animal ab in-
fimo non modo uiuentium, sed abiectissimorum
quoque corporum genere distat. Ne autē hoc ab-
sque rōne dicere uideamur, cū nra, alienaque gna
cōdōnes, actionesque. Gna in primis, quāquidē ce-
tera oīa, ex materiæ trāsmutatione pficiscunt, nra
aūt mēs de foris uenit. Cōsuetudines deinde illa.
tenui, pauca quib. indiget, ab ipsa natura simulatq;
edunt in lucē, accipiūt, idumētorū uice cortices, te-
stas, curia, spinas, pēnas, squāmas; uellera: p armis
autem

autē corſua, vngues, dentes, rictus, roſtra, aculeos, morſus, calces, venena. Homo autem pro uniuerſis his, & alijs quā plurimis & varijs & magnificis ſtudioſas facileſque ſolar manus accepit. Actio nes demum, quia ſingulis ſpeciebus alijs, deſinitus eſt agēdi modus: homo autem tot tamque diſſimilibus vitur vijs, ut hic ſolus ſit hominibus operandi modus, ſine vllō certo ageremō. Alia, ſola ſalus inuat, hominem verō tam ſenſu quā ratione apprehenſa, etiam ſi nil aliud vtilitatis acceſſurum ſit delectant. Alia, de prole ciboque ſolicita pugnans; hō autē ſamam extendere factis audis, nomen & gloriā ſoboli, ſaluti, vitaque; anteponit. Alia poſtremo à conſono illis bono raro deſiciunt. homo autem (proh dolor) ſuum verē bonum ſapientiſſimē amittit. Vnde igitur tanta diſtātia inter hominem ceteraque naturas? vnde ſolita pedetentim ſcandere, tantus repente natura ſaltus? vnde quae conſoluerat per ſimiliora in ſimiliſſima duci, in tam diſparia ſtatim eleuata conſpicitur? Nullam profecto cām aliam reddidiſſe ſat erit, niſi animū ē ſummo rerum ſaſtigio veniſſe dixerimus: qui in alterū rerum ordinē naturam transfert, ſupremis inſima iungit, cadaua immortalibus inferit, orizonta aeternitatis & temporis conſtituit: ſic nempe omni admittatio diſparitatis cedit, ſi ex duabus naturis ſpiritu & corpore, intellectu & ſenſu, immortalis & corruptibili hominem conſtare nō dubitamus. Quas ob res ſi animi noſtri (de quo agimus,) facultas certi aliquid comperire poteſt, & veritatis quippiā de ſeipſo perſpicere, ſi forſiſſimis argumentis fides illa adhibenda eſt, ſi rōne inueſtigata & ad ſenſuum vſque exploratione deducta humane ſententiā quādem tribuunt, ineruditi, indocti, tardi, hebetiſ, ſtupidique eſt in immortalitate animorum in problema reuocare neutrum. O quam ſibi melius cōſulerent iſti qui ſe rerum occultatum ſerutatores profitentes, quae natura in ſole expoſuit, effundunt atque obſcure ſi ſuam excitatem ſilentio opprimerent: meliores nāque haberentur philoſophi, dū tacerent, quam imperitiores, dū tā inepte garrirēt.

Sed quid nobis cum re temeraria animarum. P. B. ſortiti ſunt ſumus mundum, purum, ſplendidū, diuinum theſaurū pfecto pretioſiſſimum in uas illis fictilib. reconditū? Mundū inquam accepim⁹, qñ quidem nō ob merita (vt Origenes fabulatur) corporeis vineulis eſt addictus, neque vt luteum viſificando corpus eiſdē ſordes cōtrahat, ſed ut natura foedere uitam inſuatur, cupiditates, libidine, reliquoſq. aut tollat, aut moderetur effectus; humana quantum par eſt, diſponat, aeterna intēdat, ad ea cuncta dirigat, & ſe tota dedit. Accepimus praeerea purum pariter & ſplēdidum, vt quia illuſtriū ſpirituū ultimus, fulgorem micantiſſimae lucis cum alijs non ſuffert, obumbratum materiae tenebris lumen vel oculo nōctuae ſimilis inſpiceret, intelligibilia colligeret, atque uniuerſa natura aſcita ſeipſum omnia faceret. Accepimus denique diuinū, ut ſummū bonū intelligeret, intelligēdo amaret, amando poſſideret, poſſidendo fruereetur. Seruemus igitur obſecro, ſeruemus depoſitum quale accepimus, curemus ne temporalium contagione polluat. Timeamus propheticum illud, hō cum in honore eſſet, non intellexit, cōparatus eſt iumētis inſprietibus, & ſimilis factus eſt illis. Excolamus uirtutum ſemina nobis indita, tenebrarumque operibus procul reiectis, induamur Dominum leſū Chriſtum quo ſœlici immortalitate, atque immortalis ſœlicitate tandem perfluamur. Dixi.

ORATIO V.

De modo quo anima patiuntur ab igne corporeo, & de corporum cruciatu, coram Iulio I. L. Dominica prima Aduentus, anno 1504. habita.

A Reſcentibus Hominibus pra timore & expectatione eorum, quae ſuperuenient uniuerſo orb. Luca 21. Si humanae mentis imbecillitatem & abyſſum caliginis, quas in ſe rerū uarietas recōdit, animo reuoluerimus, B. P. nihil ferē eſt, de cuius exploratione cognitione placere nobis, & gloriari valeamus. Non. n. ea ſolum, quae procul à nobis natura reſpoſuit, ſed illa quoque quae in promptu habem⁹, quae ipſi ſentimus, ambiguitatis nebula offuſa ſunt. Hoc qui aduertit & ſapit, ſic diſſicillima quaeque cunctabundo ingenio ſtiloque attingit, vt preclare ſecum actum putet, vbi de occultis rebus probabile potuit quippiā abſtulſiſſe. De ſubterrancis igitur poenis reprobatorum, demonum, hominumque; ſiue animas, ſiue corpora poſtremo cruciaturis, dicturum hodie me eo animo queſo, audite, vt cum rōni maxime conſentanea patefecero, malitis ut eun que concipere, quam velle ſenſu vel certa demonſtratione callere. Quod ſi vires ſiue corporis ſiue animae huic pronuntiationi ſuccūbet, aut impares erūt date praecor veniam valetudinario. Diuā itaque

Marię tribunal ſolita prece veneremur. aue Maria. Xcellentiffimum illud genus rerum quae ſolo ſpiritu conſtant, & intellectu uigent, an poenas aliquas ſubire dignum ſit, quoue poenarum genere affligi poſſint, diuerſus authores uarias legimus attuliſſe ſententias. Quorum opiniones receniere & à fide aut ueritate diſcrepantes ſine interuallo reſellere ea rōne conſtitui, ut purgatis erroribus, credibilis magis ueritas fiat appareatque. Plurimi Philoſophorum intellectuales naturae praſtantiam mentientes, ab uniuerſo poenarum genere tam humanas animas, quā angelicas omnes ſubſtantias liberarunt, ea potiſſimum rōne perſuaſi, qd malum omne citra orbem Lunae (infra quem duntaxat poteſt aliquid praeter intentionē obuiare) concluſum eſt, neutramque proinde illarum naturarū poteſt inuoluere, quae a corporibus uniuerſi ſunt ſegregate. Horum error facile deprehenditur ſi recti operis rō, ſi creata uoluntatis natura in mediū deducta fuerit. Rectum quippe opus, & opus eſt & rectum, quare a duobus neceſſe eſt proficiſcatur principiis, quorum altero opus, altero rectum ſit, illud uoluntas, hoc lex eſt. Quocirca illa quidem uoluntas, quae ſimul uoluntas & lex eſt, errare poteſt minime: quae uero uoluntas tantū eſt, non lex, nec legi immobiliter herēs, a rectitudine declinare ſua pte natura ualet. Cum autē liberi arbitrii uniuerſa lex, perfectam omnis boni rationem in ſe claudat (quandoquidem ad omnia liberi arbitrii appetitio extenditur) & nec fieri nec cogitari ualet, ut creata uoluntas omne bonum ſit, aut congenita natura poſſideat, conſequens eſt, ut ipſo ſummo bono excepto, reliqua libertatem ſint flexibilem ad bonum & malum ſortita.

Pōtigit in ſeparatis ab uniuerſa corporea mole ſpiritibus, malū culpa in eſſe, & qm iuſſiſti Dñe, & ſic eſt vt ois inordinatus anim⁹ ſibi ipſi ſit pena, oportet malū quoque; pena eis in eſſe. Ex propria igit officina conſutatis Philoſophis, alijs poenis affici poſſe autumant Angelos, uerum oēm eorum ærumnā in mœrore amiſſae felicitatis cōſiſtere arbitrati ſūt. Hos gemina peccati malitia ſtatim arguit. Vt. n. poenantes duo mala faciunt (dū Deū reſpuunt; ſontē

Opus. Caict.

S 2 aqua

aque uiuæ, & cisternas propriarum affectionū sibi F
fodiunt dissipatas; par est duplici etiam vt in pœna
dolore conterantur, & damno contemptæ felici-
tatis & supplicio inuoluentis calamitatis. Alii ani-
marum supplicia asseuerantes, sinxerūt nasci ea ex
terribilibus corporum quorundam imaginibus.
quas aspicientes, perinde aiunt pauore concuti ac
dormientes, aut phaneticos, quos inania uel in-
somnia terrent, uel phantasmata alligant, tribuūt
siquidem separatis animis organum quoddā coele-
stis nature, quo terrificas formas concipiant ad se
cruciantas. Fabula quippe hæc est quasi reditū ani-
mis ad compares stellas pollicita. Et quanquā tam
incepte composita sit, vt digna non habeatur, quam
vt philosophia nedum diuina sapientia coarguat,
dedit tamen quibusdam ex nostratibus occasiōem,
etsi non stultius cogitandi, a ueritate tamen nihilo
errandi minus. Quantum enim puduit peritos ui-
ros has ineptias sectari, tantum de nouo suo com-
mento gloriati sunt, afferentes non sensibilibus,
sed intelligibilibus corporis figuris mētes torque-
ri. Verū hoc Philosophorū Theologorūque scho-
la confutat eo, q̄ intelligere omne per seipsum dele-
ctabile est. Argutos aut̄ eorum intellectus decipi, vt
tristitia putentur que uerē nō sunt tristitia, aperta fi-
ctio est. Non nihil denique eorum eo igne cremari
mentes asstruere conantur, uerum ne puerilis sintia
videretur, nescio quem habitū illas induerunt, quo
fieret, ut ignis uisionem persentirent. Voluntariē
profecō sunt hæc conficta & uana, nulla rōne nul-
laque autoritate constantia.

At qui in Philosophiæ gymnasio, sacrarumque
literarum ornatissimo domicilio uersati sunt, duo
penarum genera spiritibus intelligenda docuerunt,
alterū iacturæ summæ beatitudinis alterum detru-
sionis teterrimo ignis carceri. Et quoniam damnū
in aperto est, de igne ergastulo libet parumper dis-
serere. Detrusum iri dicimus abiectissimo loco nō
modo illustres dæmonum animarumque substan-
tias, sed insignes quasque earum vires, intellectu,
liberum arbitrium, actiuamque potestatem. Coer-
centur aut̄ uinculis, catenisque igneis, non eo qui-
dem modo, quo corporeis nexibus præpenditur,
sed quemadmodum humanus animus terraco
huic corpori rāto foedere implicitus est, ut suo ar-
bitrio inde emigrare non possit, & tamē illum spi-
ritum esse, hoc autem corpus nemo dubitat, non
secus spiritus illi tartareo deuinciuntur ignis. Sed
tantum refert, quod noster animus hoc, in quo te-
netur, corpus uiuificat, illi uerō spiritus, quibus al-
ligantur corporibus, uitam minime præbent. Per-
spicua autem detrusio hæc nobis fiet, si modum or-
dinæque, quo corpori spiritus iungitur ac deuinci-
tur, in medium deduxerimus. Spiritus omnis præ-
ter Deum certo loco suapte natura cōi physicorū
consensu pōt definiti. Definitum autem etiam no-
lentem detineri nature vigore noster animus testa-
tur. Quod si tanta est nature uis, ut iunctū corpori
spiritum manere coget, quanto magis omnipotēs
conditoris nature autoritas addictum loco spiri-
tum detinere etiam inuitum potest? Definitur igi-
tur non natura, sed vi detentus in loco spiritus, natura-
lem libertatem ac dignitatem, qua nulli subicitur
corpori, qua omne corpus euincit, qua omni cor-
pori præminet præsideque infelicissimus perdidit,
& perdidisse miserrimè mœret, atque mœrendo
ineffabiliter cruciatur. Afflicatur intellectus, quan-
do suæ captiuationis ærumnā non recogitare sub-
inde non pōt. Cumque simul multa meditari ne-

queat, ab aliorum omnium, que leuamen afferre
possent, consideratione prohibetur. Et quanquam
meditatio pœnæ pœna non sit, cū liber quis medi-
tatur solum nihil aduersi sentiens aut metuens, ar-
tamen ubi præsens doloris obiectum, ubi suā uim
exercet in mediamem, ubi denique meditatio ipsa
coacta est, nihil acerbius animum quam eiuſmodi
consideratio afficere pōt. Afflicatur uoluntas, qu-
pe ab omni delectabili depulsa id ferre cōpellitur,
quā designatur, respuit, abhorret, quā maximè odit
Dei iustitiam, cui seipue inuidet diuinam celsitu-
dinem magnificari in propria & ea abiectissima pœ-
na, doler, gemit, corroditur. Afflicantur denique
actiua potentia, siquidem dire igni addicta nulla
aut certè modica pnt̄ exercitatione sese subiectis.
ad mouere rebus. Quod eo intolerabilis est, quo-
G tanta eis uis inest, ut commouere nutu singula pos-
sent. Accidit ad hæc q̄ uis perennisque est est des-
titus carcer & dolor, ita ut nulla ualeat minuere,
aut molire aduentans conditio, sed sp̄ uis ab initio
acerbissimè mœret opus est, neque n. detrusi spiri-
tus obliuione mœteri, meditatione uacare, affectū
deponere, sese adhortari, facere (ut aiunt) de neces-
sitate uirtutem uisquaque ualent. Nulla eis clemētie
aut uarietatis spes, nulla in prætereuntis temporis
euentu expectatio, sed quas luunt pœnas, nunquā
terminandas aut minuendas certissime sciunt, im-
mo inuiti ad mœretis culmen clara luce uident.
Hæc paucissima de spirituum pœnis attingerimus.

H Deinceps de corporum cruciatu aliqui affera-
mus. Corporeum ignem esse, P. S. apud inferos cor-
poribus infestum ex nostris quidem imprudenter
negarunt, scripturas aut̄ sacras, que illius memine-
runt, metaphoricè asserunt interpretandas, non mi-
nus quam cum tinea, yermen, fletumque adterre-
dos flagitiosos minantur, quemadmodum ecōtra
cibum, potumque, & humanas mille delicias iustus
& sanctis in beatitudine pollicentur.

Quidam uerō opinionem hanc tanquam abso-
lutam respuentes, in aliam uulgarem magis quā sa-
pientem inciderunt. Verum n. affirmates ibi ignē
fore, falsō tamen asseruerunt eius incendio cor-
pora affici, calore asstrare, citra consumptionem ar-
dere, & nihil tandem a nostro, quo utitur, igne,
I in actione differre.

At hi, qui & vi rōnis, & lumine celesti perfusi se-
creta rerum diuinaque mysteria indagant, me-
diam uia sectati sunt. Aiunt namque corpus eorum ue-
rumque illic ignem flagrare, citra corporis tñ cale-
factionem; eius uim atque incendium irrepere in
neruos, in medullasque seuire, fibraque illas attri-
pere ac torquere, è quibus dolor nascitur. Corpo-
reum quippe ignem credimus, Tum quia corpo-
ralis pœna nullo aptius mō, quā per corpus infligi-
tur. Tum quia in exponendis lacris eloquiis ea est
lex, ut q̄ proprie intelligi pōt, ad metaphoricū sen-
sum a literali expositione minime transferatur, nā
secus nulla definiti possent Scripturæ: certa interpre-
K ratio. Cum autem in pœnam reprobatorum paratū
ignem Saluator noster fuerit cōminat, possim uis-
que eum aptissime sic accipere, tãquam perspicue
locutum, ut quid parabolicè dictum putamus, &
dum in scirpo querimus? Ignem Saluator noster
committatus est, uerum ignē intelligere prohibet
nihil, corporeū ergo ignē fateri oportet. Non cale-
factum aut̄ iri illic corpora, sed ignē illū spirituali
pariter, & sensibili afflictione corpora uexaturum
rōne dicimus. Primi orbis motu iuxta Euangeli-
cam lectionem transeunte, reliqua oīs corporalis
affectio

affectio atque alteratio ab illo utique dependens de
 finet, & quemadmodum in coelestis corporis, cui pri-
 mus ille inerat motus sensibilis quædam supererit
 actio qua lucet, illuminat, atque videtur, quam no-
 stro vocabulo intentionalem appellamus, haud se-
 cus in cæteris quoque corporibus eas aptitudines
 atque affectiones æstimandum est remanens, qui-
 bus videri, tangi, audiri que possint. Duo enim hæc
 genera actionum corporibus inesse, neutrumque
 ab altero pèdere, in his quæ de anima præclare scri-
 psit Arist. didicimus. Quo circa ignis omnis gemit-
 nam in corpora nunc exercet actionem. Alteram,
 qua calefaciendo urit, & id à coeli motu pendet. Al-
 teram, qua spectem non calidam tactui imprimen-
 do sentitur, quemadmodum annulus aureus figuram
 non auream caræ imprimit, & hæc ab altero
 actionis genere, quod paulo ante coelo inesse dice-
 bamus, pendet. proinde nunc utraque actione, &
 agit & offendit, quiescente autem coelo illa duntaxat
 vacabit, quæ à motu proficiscitur. Reliqua verò
 perpetua remanebit, hæc nimirum posterior in re-
 pborum corpora exercebitur, sequitur, affliget. Nec
 est doloris huiusmodi ratio querenda alia, quam
 excellentia sensibilis sensus organo ad motum, habet
 enim quilibet sensus ex his, quæ in rerum natura
 sensibilia constitunt, vnum aliquod sibi proprium
 ac peculiare, quod philosophi obiectum appellant
 vixit colorum, auditus sonum, olfactus odor, &
 quo cum tanta conciliatione atque necessariæ cõ-
 iunctionis vinculo deumitur, ut sine eo agere pos-
 sit nihil, ut quando suæ facultati & potentie apte
 congruit, est que maximè accommodatum, iucun-
 dissimos fructus carpat naturalis amicitie. Vbi ve-
 rò sensibile in immensum excedit qua dissoluta a-
 micitia, qua mutua quadam proportionem, certæque
 rationis temperamento posita erat, sensum ipsum
 protinus irritat, lacescit, vexat, torquet. Stridens e-
 nim sonus turbat auditum, visus aciem, lux immè-
 sa retundit ac dissipat, & si regentem manum præ-
 algoris magnitudine, ad ignem vehementer pro-
 prius admodum, protinus intimum irrepit atque
 cruciatum accendit, ut hominem prope conficere
 videatur. Vnde quælo tunc ille dolor? num ex ca-
 lore? nequaquam, tã enim nihil aut parum admo-
 dum caloris inest, ut si altera manu artères, plus
 frigere sentias, quam calefcere, immoderata itaq;
 vis sensibilis, huiusce doloris relinquatur causa. Pa-
 timur igitur atque summo dolore sensibili crucia-
 mur, cum vehementer calida absque eo, quod calea-
 mus tangendo sentimus cum sensus suscepit excel-
 lentis sensibilis speciem sine materia. Talem fate-
 mur esse apud inferos corporum cruciatum. Hoc
 tantum pacto credimus reproborum corpora ab
 igne pati, & tamen non calefieri, nec consumi. Nec
 quicquam obest id quod rectè dici solet, sensuum
 passiones eos plicere, non offendere, sed eo educe-
 re, quo maximè euadere postremo valeat. volebat
 sane authoritas illa ostendere quantum hæc spirituales
 sensuum passiones ab his, quæ circa corpus sunt, altera-
 tionibus differant. Tanta siquidè est inter eas distan-
 tia, quæ hæc semper imperfectionis aliquid secum vehunt,
 illas aut puras atque sinceras cõtingit aduenire, quibus
 non semper ois sese existimant admixtione mali.
 Obiectorum, n. incompactio ac incongruæ di-
 sparitates, sensibus ipsius ut dicebamus maximè ad-
 uersantur atque offiunt. Quo circa in promptu cã
 est, cur glorificato corpori dolor excellens sensibilis
 nõ isert. Dote nãq; impassibilitatis pectus uehemèntiã
 obiecti nequaquam admittit. Corporalis itaq; cruciat

A nulla deest cã apud inferos, substracta vulgari hæc vi-
 sione, quam caleres experimur. Et ut summam rei
 uno uerbo complectar, corporeum supplicium in
 hoc completur, quod malum & id corpori ad motum
 passibili sensu percipitur, hæc ubi sunt, dolere optus
 est secundum sensitivam animæ partem, quam affe-
 ctivam dicimus. Ea propter tam ingens tangibilis
 excessus, quantum in igne est, malus cum sit corpo-
 rei tẽperamento: dum passibilem reproborum sũ-
 sum inuadit, acerbissimo dolore afficit, vexat cru-
 ciat. Neque audiendi sunt, qui nescio quã turbatio-
 nem sensorie harmoniæ addere, atque interpone-
 re voluerunt. Temporalis. n. est commotio omnis:
 sentire autem omne siue accommodatum, siue ex-
 cedens, absque mora contingit. Quare intẽperatũ
 immensumque sensibile suapte natura sensui non
 aduersaretur, nisi simul atque coniunctum alterũ al-
 teri officeret: neque vni genia cõtrarietas foret, si in
 momento non consummaretur. Attestatur plene
 his, quæ diximus dissimilium pœnarum alteratio:
 etenim quoniam alio pacto ab aquis nimum ad calo-
 rem nimum, rursusque ex hoc illas sine dolore, in-
 terstitio aut mitigatione transibunt. Si. n. æstus at-
 que algore corporaliter sentirent, nõ solas spiritua-
 les vexationes excipientes, sæpissime dolore uaca-
 rent. Perennis autè atque continuus erit dolor: quã-
 iuges ac uigaces aderunt causæ, & homo ipse sine
 morte passibilis erit, alterum reparata natura, alte-
 rum culpa exigente. Si igitur ignem illum tartareũ
 uerè corporeum esse non ambigimus, si unum at-
 que eundem demonibus hominibusque reprobis
 paratum credimus, consequens est, ut utique corpo-
 reo additi sint igni. Sed tanti refert quod spiritus
 carceris afflictione; corpora autem sensibilis quo-
 que intentionis effusione continue, perpetuo, acer-
 bisimeque torquebuntur. A rescentibus itaque ho-
 minibus præ timore: tam diræ gehennæ manifestã-
 da: vniuerso orbi, nobiscum bene actum erit, si ti-
 mor Domini initium fuerit sapientiæ, si ceu seta fi-
 lium amorem honesti bonarum artium, optimo-
 rumque officiorum introduxerit. Non. n. accepimus
 spiritum timoris in seruitute, sed Spiritum fi-
 liorum, in quo clamamus, Abba pater. Sit redempto-
 ris nostri læta sub capita nostrarum actionum, ut
 demum dextera amoris illius amplectetur nos, cũ
 tradiderit regnum Deo & Patri, qui uiuit & regnat
 gloriosus in sæcula. Amen. Dixit.

ORATIO VI.

De Ecclesie & Synodorum differentia coram Iulio se-
 cundo in secunda sessione Concilij Lateranen. 17.

CVM animaduertem, Iuli secunde Pontifex ma-
 xime, reliquas omnes ecclesiasticæ reipublice
 consuetudines actionesque singula esse singulis ec-
 clesiasticæ partibus accommodatas, generales uero
 synodos uniuersalem Ecclesiam penitus respicere,
 eamque tanquam finem sibi proprium attendere:
 existimaui me facturum rem & utilem & omnib⁹
 gratam, si hodierno die primũ de ecclesia ipsa, de-
 inde de synodis huius temporis, illarumque dĩa
 ac diuersitate dicerẽ. Sed cum his diebus ex hoc lo-
 co uiri doctissimi, qui hoc oratorio munere ma-
 gna cum laude perfundi sunt, de his ferè rebus uer-
 bagrauer sapienterque fecerint: ego qui ingenio
 illis & doctrina inferior sum quo meis uiribus mi-
 nus confido, Pater sancte, eo humiliter atque pro-
 pensius tuam humanitatem, & clementiam mihi
 propitiam esse, & summiſse oro, & suppliciter po-
 to. Sed quoniã nihil est, quod homo de semetipſo
 Opusc. Caiet. S 3 sine

sine auxilio opeque diuina possit polliceri, ad gloriosam ipsam virginem Dei matrem, primum conuertam orationem meam Ave maria, &c.

Cum dilectus Christi discipulus & euangelista, multa nobis ex prophetica illa mysticaque uisione nuntiare instituisset, de Deo, de agno, de Dei agni que gloria, deque venturis prateritisque temporibus ac rebus diuinitus retulit: atque is etiam Christianam rempublicam & ecclesiam eo replatus, in hunc modum ipse aut per ipsum potius sanctus Spiritus locutus est. Vidi ciuitatem sanctam Hierusalem, nouam descendente de celo. Magna profecto & diuina maximaque insuper atque omnem humanam rationis terminum exuperantia Ioannes uidit. Vidi, inquit, ciuitatem, uidi Hierusalem, uidi illam nouam, ac de caelo descendente. Quae est ista ciuitas, qua Io. uidit: quae est ista, quam magister discipulo, Christus Apostolo, Spiritus sanctus euangelistae ac uati figuris & allegoriis reuelauit: Certè ciuitas haec Christiana reipub. urbs est quae non vallo aliquo terreno, non caduco murorum moeniumque ambitu cincta est, sed multitudine copiaeque innumerabili clausa est ac permunita. Quamuis enim huius mundanae sapientiae antistites, certo quodam & praescripto ciuium numero ciuitates constitui oportere arbitrati sint, nimiamque & nimis late diffusam multitudinem mouerint, neque inter centies centena millia ut ipsi aiunt commercium fieri posse ullum existimauerint, solum tamen Christianum genus tanta, tamque mirabili à Deo optimo max. cognitionis, necessitudinis, societatisque copula deuinctum aut coniunctum est, ut in unitate maximam multitudinem, unius urbis ambitu spatium amplissimum in una denique ciuitate totum orbem cõplectatur. Nam cum in condenda constituenda qualibet ciuitate duo in primis requirantur, primum ut partibus suis omnibus ipsa constituatur respub. Deinde ut haec partes inter sese ciuili amicitia quadam & consensione conspirent licet cognoscere, quomodo priuatis publicisque in rebus ambabus his partibus. nonstra haec Christiana ciuitas excellat. Quod. n. ea partes omnes perfectis sine reipub. habeat atque contineat, ea in primis sacramenta appellamus, ostendunt: quae tanta sunt efficacia & uirtutis, partim ut hominum generationes matrimonio progagat, partim ut Deos filios Baptismate gignat, tum genitos communicatione corporis Christi alant & uergetent, deinde diuina Christianitatis uirtute corroborent: ubi corroborauerint, potestate atque autoritate Ecclesiasticis ordinibus augeat mox aliquo errore lapsos confessione restituat, & postremo humanis culpi abluendi olei unctioe perungat. Praeter haec autem diuina, & praecleara munera multa haec alia haec ciuitas cumulatiflime, habet namque Apostolos, habet Euangelistas, habet Prophetas, habet Pastores, Doctores, Martyres, habet sermones scientiae, sermones sapientiae, genera linguarum, interpretationes sermonum, discretionem spirituum, gratiam sanctorum, fidem, uarietiam, miracula, & eam caelum claudendi, rursum aperiendi potestatem, ut quidquid in terris ligauerit, quidquid soluerit, denique in continuo in caelo dissolutum vel ligatum sit. Et quanquam haec magna maximaque sunt, satis tantum non fuit tot tantaque ecclesiam habuisse, nisi & Angelorum reuelationes, illuminationes, defensionisque habuisset. Quibus omnibus actiones nostrae contemplationisque studia non tueri modo ac defendere, sed propensius

etiam & augere, & ornare, & perficere conatur. Ciuitas igitur haec diuina illis reip. partibus illustrat, quibus nulla unquam alia uel melioribus uel ornatoribus illustrata est. Quod autem ciues ipsi arcu in hac copulatiuque quam in ciuili alia communitate deuiantur, uel hinc patet manifeste, quod hanc iam non ciues sunt aduenae, sed ciues sanctorum, sed domestici Dei, sed membra Christi, & ita unius eiusdemque mystici corporis membra sint, & quae admodum sunt, mutua se communicatione ac societate confouent. Cum igitur haec ciuitas ex perfectissimae reipubl. partibus perfectissimis constituitur, ipsiusque ciues interiore & cognatiore, quam oes aliae societates genere colligentur, patet certè, hanc urbem alii esse digniore, perfectionem, excellentiorem, ipsamque praestare omnibus honore, decore, & (quod maximum est) humana beatitudine ac felicitate. Quamquam. n. cuiusuis ciuitatis proprium esse uis, sufficienter ex se beneque ac beate uiuere, nulla tamen alia nisi haec nra hoc ipsum habere cum late ac largiter potest, sed ne imitari quidem. In aliis namque finis ciuili amicitiae, & societatis est optima inter se hominum coniunctio, in hac uero nostra, qua haeredes Dei omnes, conhaeredes autem Christi sunt, ad Deum ipsum, ut proprium Christiani generis finem cuncta referuntur. Haec cum ita sint, rectè Christi Ecclesiam, non tam ciuitas ab Apost. Christi, quam ciuitas sancta a iero sanctissimo commemoratur.

Idem autem patres, ut nunc uos alloquar, mox extrema oratione ad hunc summum Pontificem caput omnium reuersurus, id in qua patres qua & ego quoque ratione demonstrauero, quaeso intelligite. Sanctitas ipsa, ut a definitione incipiamus, utque Dionysio Areopagita placet, immaculata libera, perfecta que munditia est. Proinde tamen hoc summis antiquorum nostrorumque rationibus firmatum sit, in Deo uniuersorum auctore & gubernatore, omnium rerum naturas, excellentias, dignitatesque consistere, Deus tamen ipse praehis omnibus propriam ita sibi uendicat sanctitatem, ut etiam summi philosophi Dei substantiam munditia & sanctitate definirent. Nam cum inuisibilia Dei per ea, quae facta sunt, sempiternam quoque eius uirtutem ac diuinitatem intellecto conciperent, uellentque, Dei naturam & uoluntatem, ac quidquid in Deo, est ueritica aliisque rebus incomunicabili proprietate, non uirtutis quidem, non diuinitatis aut reliquis tantae maiestati consentaneis nominibus uisunt, sed munditiae & sanctitatis significationibus. sola. n. deitatis substantiam, à totius potentiae macula & labe liberam remoramque esse perpèdentes illamque, ob id esse dicentes actum purum, eandem certè ipsam definitione hac mundissimam esse sanctissimamque dixerunt. Nec mirum si talis tantaque sanctitas tantum in mentibus hominum & nominis habuit & maiestatis, quando quidem intelligètis et beatis, quas angelos dicimus, hymnum carnemque Deo proprium constituit. Angeli namque atque Archangeli, Cherubin quoque & Seraphin repetitis ingeminatisque uocibus, Sanctus Sanctus, Sanctus proclamant. quo fit, ut Dei quoque in ciuitate (in qua magnus Dominus est) debeat sanctitudo. Atque hanc partem, quae paucis demonstrari potest, breuissimè ostendat. Omnibus rebus, tum natura, tum arte constitutis hoc principio attributum in generatumque est, ut cum alia aliis iungenda sunt, pari uirtuteque dispositi de ac similitudine conueniant, hoc ipsa formae secundum materiam recipiendis merita distributè testant, hoc ad propria

pecu-

peculiarique munera obeunda apte appositeque nostrorum membrorum habitudines manifestat, denique hoc confirmant in nata materis ipsis (vrita dicā) patierā, quibus ipse res hominū artificio subiecta obtemperant. Hæc nanque oīa & reliqua id genus, siue natura siue arte cōponenda, siat nisi primū amica inter se consensione conueniāt, componi cōiungue nō pōt. Cū igitur sanctitas & munditia propria Deo sit, illique conueniat maxime, cūque coniungendas res ipsas habiles inter se ad coniunctionem esse oporteat, nemini dubiū esse pōt ecclesiasticam ciuitatem, quæ Deo coniuſtissima est, puram, mundam, sanctam, immaculatamque existere. Veritate etenim prima, qua confirmatur, ac in qua fundatur, & errorum omnium expers pura mente perseuerat, & dilectione perpetua, qua ipsa in Christo, & Christus in ipsa manet usque ad seculi consummationem ab omni uitiorum sordē & contagione remota est, arque ita uirtute bonitateque perficitur ac ualatur, ut neq. mors neque uita neque instantia, neque futura, neque altitudo, neque profundum, neque creatura aliā illā posita Christi amore separare. Recte igitur ciuitas hæc nostra (quāquidem omnium celestiuū uirtutuū præcipua) adeo pollet sãctitate omnibus ac ceteris mundi dignitatibus, potestatibus imperis antecellit, satis esse arbitror ciuitatis demonstratam sanctitatem. Quæ ciuitas, quia sancta est, iure optimo a sancto Spiritu nomen illi impositum est p̄clarissimum, is enim hæc sanctam ciuitatem Hierusalem appellauit, qđ profecto nomen ob hanc causā ad eam pertinet, quod Hierusalem non modo pacem ipsam, sed ea er quæ pacis sunt, innuere, sanctorum interpretatione tradatur. Tria igitur in hoc sunt, nam & hoc Hierusalē atque pacis optimum est, & id uerum huius ciuitatis nomen, & postremo huic ciuitati ita proprium, ut nulli præterea alteri uerē cōuenire pōssit. Optimum certe est, nam optima res pax est, adeoque magna & diuina, ut uniuersa creatura hanc appetere, & per quā desiderare uideatur. Cum enim pax ipsa (Aug. teste) tranquillitas ordinis sit, & tranquillitas ordinis tunc sit, cum seclusis contrarijs quibusque ordo cōquiescit, constat res omnes (siquidem naturaliter fines suos appetant, & impedientia cuncta somnoperē contendant) pacem appetere, pacisque & getis fructus, ut adipiscantur, summa ope laborare. Quod autem Hierusalem pacisque nomen uerum nostræ ciuitatis nomen sit, is testis bonus est, qui dixit. Et factus est in pace locus, Dei scilicet, qui & huiusce urbis finis pacem posuit, & tantam in ea uoluit propagari abundantiam pacis, ut ciues ipsi non modo cum Deo pacis auctore & principe: non mō inter se omnes pacē haberent, sed singuli etiam pacis tranquillitatisque abundantia, & intelligendo in ueritate, & appetendo in ipsa bonitate cōquiescerent. Ea uerō pax, hæc urbs Hierusalem, hoc sanctissimum dei hominumque domicilium, non quidem impiorum hominum est (qui quomodo nō uera bona flestant, ita nec ueram pacem inquirunt) sed illorum est, patres, qui pacifici sunt, qui pacis domum unanimes inhabitant, qui pacem his qui prope & his qui longe sunt, annuntiant, qui his, ad quos diuertunt, pacem deferunt, & cum hospitio recepti nō sunt, redeuntem ad se pacem ipsi recipiunt. Illorū est hæc sanctissima Hierusalem, quæ ex uicis lapidibus cōstruitur, de qua Dauid loquitur, & cuius portarum serræ ac claustra à Domino confortantur. Hæc est illa Hierusalē, patres, in qua sicut paulo añ inter diui

A nas res perfectum est, rex pacificus pacē relinquit nobis, pacem suam dat nobis. Sed non quomodo huius mundi homines dat, ipse dat nobis, hi enim pacem dant, ut molestia careat, sed pax ibi uera nō est ubi nec uera concordia est, nec corda hominū coniuncta, sed disiuncta sunt.

Ea autem pax, quam Christus dat, & quæ in testamento pacis & in Hierusalem inuenitur, ea est, Patres amoris uinculum, tranquillitas animi, simplicitas cordis cōsortium diuinitatis. Quis unquam uidit vel audiuit talia? quid fuit tam singulare, tam nouum, tam inuisitatum? pax Christi non modo nostra corda & nostras intelligentias custodit, sed omnem etiam & humanum & angelicum sensum exuperat, omninq; homo sanctus uocatur, qui scriptus, & qui relictus, & qui residuus fuerit in Hierusalem. Hæc itaque præclaram in mutatione mundi rerum nouitatem uidentem Ioannes ciuitatem hanc non solum sanctam, non solum Hierusalem, sed nouam etiam Hierusalem Spiritu sancto dictante appellauit. Noua est enim, nam qui in throno sedebat, & qui de thesauro suo noua & uetera profert, noua in ea fecit omnia. Fecit nanque ut neque languesceret aut veterasceret unquam, neque senio cōficeretur. Ex quo fit, ut hæc longe sit, origine, dignitate atque auctoritate eminentior Hebræorum synagoga, quæ per antiquæ legis uetustatem consumpra cultum & notitiam ueri olimque promissi Dei filii solita pertinacia atque animi obstinatione repudiauit. Nam cum in synagoga ipsa in hodiernā usque diem uetus homo sit, uetus fermentum, pristina conuersatio, in nostra certe hæc Hierusalem omnia noua sunt nouum cor, noua lex, nouus homo, noua conspersio. Quæ enim maior nouitas esse potest, quam Deum hominem esse, & rursus hominē Deum eūdemque uerum Deum hominem, clauis confixum, spinis coronatum, & in numeris affectū cōtumelias, nō aliis ipsum armis, quam cruce, quā morte, quam uulneribus infernum uicisse, coelos ascendisse, ad Patris dexteram cōsedisse, propterque suum nomen ac legem trucidatos, & gloria & honore & foelicitate perpetua affectisse? Quid? quibus illius discipuli rudes, pauperes, abiecti, obscurique homines, cum uniuersus ferē terrarum orbis ignorantie tenebris inuolueretur, & erroribus ac superstitionibus, sceleribusque obtemperaret (tot arque tantis ut demones omnium gentiuū dominarentur, ac summopere ab hominibus colerentur) hunc tamen ipsum mundum immundum Christi discipuli hi ex infima plebe uiri contra synagoga Pontifices, contra mundi Imperatores, cōtra humani generis hostes, contra leges, consuetudines, opiniones, non armis, non opibus, non vi aut ferro uicerunt, sed fide tantum, spe, & charitate superarū, purgauerunt, illum minauerūt. Tam autem propria est nostræ ecclesiæ diuina atque sempiterna nouitas hæc, ut nulla hominū ætas fuerit, nulla unquā ciuitas aut resp. quæ non ab hac Christiana ecclesia cūcta acceperit, quæ filiorum Dei adoptionis perpetuæ existit. Nam (ut a D. Thoma præclare scribitur) summum illud Dei beneficium quod nostri gratiam appellant, & quod Dei filij efficiuntur, id a Deo noui Testamenti est, ut a mundi creatione sancti sanctaq; oēs quatenus nature diuine participes fuerit, eatenus sub nouo Testamento cōprehendantur, ad quod ueteris omnia sunt referenda. Verum cum hoc fieri nequieuit, ut excellens hæc diuini humanique consortii nouitas ex terra terrenisque rebus oriretur (quod n. natura est ex carne, caro est, & quod natū est ex spiritu, spi-

ritus est) par certe & consentaneum rationi fuit, vt de celo ciuitas hæc sancta & noua Hierusalẽ descenderet. Descendit nanque de celo vrbs hæc noua, cuius fundamenta nec in poetarum figmentis, nec in humana sapientiã persuasibilibus verbis, neque in cuiusvis mortalis aut creaturæ volũtatis appetitu seu opinione iacta sunt, sed quæ in montibus sanctis, hoc est in patriarcharum figuris, in prophetarum resurrexerunt in præconiis Apostolorũ, in suppliciis martyrum, in admirandis Christi operibus, in sanctorum proborumque hominũ purgatissimis mentibus, in virtutis denique & Spiritus ostensione inconcussa ac firma perseverant. Descendit autem de celo non gressibus corporis, sed imitatione ac similitudine. Illius nanque exẽplo, quæ in celis est reip. beatissime, huius, quæ in terris est, regimen constituit Deus, vt illud non penes omnes aut multos, sed penes vnum Christi vicariũ & dominici gregis pastorem consistat. Nam sicut in Hierusalem illa que in celis est mater nostra, vnus tantum Dominus est Iesus Christus, ita in hac Hierusalem illius filius, quæ Christi sanguine irrigata & matris est illustrata Iplẽdoribus, vnus tantum princeps est vicarius Christi, & Pontifex maximus, cui omnes descendentes Hierusalem ciues & incolæ, nõ solum vt separatim singuli, sed etiam vt simul vniuersi obedire debeant: quemadmodum qui in superna sunt Hierusalẽ sancti, cum singulatim, rum vniuersi diuisimque ac simul omnes, vni omnium creatori subsunt, parent & obtemperant. Vt verò preclarissima hæc sunt? At dicit forte quis, Cum his temporibus duæ nobis ecclesiæ & duæ synodi proponantur (vna Romana, Pisana altera) vtrũ ambæ de celo descendunt? Alteram. n. earum tantũmodo descendisse necesse est, siquidẽ Christi sponsa vna est. Sinite me hoc in loco Patres, respirare paulisper, nam quid a vobis in hac re constituendum sit, paucis dicam.

Quinque Christi ecclesiæ conditiones, nobis (vt audistis) sanctus Euangelista proposuit, illã enim in primis esse ciuitatem deinde sanctã Hierusalẽ, postquam nouam esse, & de celo postmodũ descendisse affirmavit. Illam igitur synodum & in terris ecclesiã militantem, quam de celo credimus descendisse consentaneam esse præscriptis conditionibus, & in celo triumphantis ecclesiæ formalis, proculdubio reperiemus. Eam verò, quæ a supernorum imitatione prolapsa in præceptis, ab illis desleat viam, non vtique de celo descendisse, quin potius ab inferis ascendisse iudicabimus. Hoc quando ita se habet, non descendit de celo, Patres, Pisana nuper Patrum illorum ecclesiã, non descendit de celo infaustus vbique & inuisus ceteris, non tantum de celo facinus. Non descendit inquam, sed ruit. Quamobrẽ, quia non obseruat ea, quæ coeli sunt, non imitatur quæ celorum regni traduntur. At quare hoc rursus? quia profus altera est a reuelatis Apostolo conditionibus. Vt autẽ eas cõgruo ordine percurramus, quis vestrum putabit, Patres illum cõuentum, qui vnus tantummodo nationis est (si tamen vnus est, & nõ dimidiatẽ, vel nullius potius gẽtis legitima coitio) quis putabit illum vniuersam coegisse synodũ eius ciuitatis, ad quam fortitudo gẽtium venit, ad quam multitudo maris conuertitur, ad quam omnes per circuitum orbis terrarum congregantur, cuius, minimus in mille est, & partulus in gentẽ fortissima? Tantum enim abest, vt ecclesiã in illa Pisana vera Dei ciuitas sit, quantum abest vt sancta & legitima sit tantumque recedit a candore sanctitatis, quantum ad errorum sordes accedit, accedit autem plus tan-

to, quanto magis & Petrum ecclesiæ, & Papam Concilio, & suo conciliabulo summum, verum certumque Christi vicarium subijcere conatur. Quod tamen nil aliud est, mea sententia, quam naturã ipsius rationisq; ordinem pervertere, & filios patri, & membra capiti, pastorique ipsi suarum greges omnium præficere. Sed & illud perspicuum est, Hierusalem nomen illi ecclesiæ nequaquam conuenire: propterea quod nec pacem habet, nec ordinis tranquillitatem, quodque tam excellentem ecclesiæ ordinem subuertere cõnitor vt pote quæ contra Romanam ecclesiã togata armataque bella commouerit: quæ que ad quęcumque diuerterit, non modo pacem illis non attulerit, sed spem omnem pacis funditus euerterit, quæ singulatim omnia commemorarem, nisi intelligerem nimio etiam plus quam vellem esse manifesta. Nõ igitur Pisarum synodus, synodus Hierusalem est, sed ciuitas a turris Babel potius: quæ in terra Senaar confusionem fecit, & concordiam adificantium disciecit. At dicent nonnulli: Saltem vna ex multis; & quarta ex quinque præscriptis conditionibus Pisano coetui conueniet: nouitas scilicet. Quid. n. tam nouum & inusitatum ac mirabile est, quam esse qui conetur efficere, vt miles duci, & filius patri, domino seruõ impediret, oues pastori; denique pedes & cetera membra capiti. Fateor equidẽ & ego quog; noua hæc esse, sed tamen aliena prorsus ab illa semper natura sanctissimæque ciuitatis nouitate. Multũ enim

inter hanc illamque interest nouitatem: nomen vtriusque commune est, sed res & significatio diuersa. Hæc enim Hierusalem nouitas a spiritu sancto est, & æterna est; at illam Pisanam vnica tantum obedientia & Ecclesiæ pars tunc efficit, cum schismaticis illius tempore, res ita maximi Pontifices habebantur, vt nullus eorum aut certus quidẽ, aut absq; ambiguitate verus Petri successor existimaretur. Hæc itaq; nunc Pisana nouitas Constantiæ tunc ortum habuit, & euauit, Basileæ repullulauit, & explosa est, atq; his etiam temporibus (si vos viri eritis) interibit quemadmodũ sub Eugenio 4. summo maximoque huiusce sedis pontifice repressa est. Neque enim de celo descendit, atq; ob id diuturna non est, neque vnus principatũ amplectitur, qui & in illa triumphantẽ Ecclesiã est, & hanc militantem conseruat quęque synodus Pisana amplecti deberet, si de celo descendisse, & nunquam multitudinis regimini (vti facit) inuidi. Longe igitur ab hac Christi Pisarum ecclesiã discrepat, hæc enim fidelium est, illa cauillantium, hæc domesticorum Dei, illa aberrantium, hæc Christianorum hominum, illa vero eorum, qui Christi vestem cõscindere, & a mystico Christi corpore mystica Christi membra seiuungere non verentur. Habetis patres, quid de Pisana synodo cõmunitè constituendum sit, nunc de nostra Laterana, & de sensu animi mei pauca dicam.

Cum ecclesiã Pisana de celo non descenderit (vt iam vidimus) & alteram ex propositis descendisse necessarium sit (hoc enim posuimus paulõ ante) patet ecclesiã nostram, quam Lateranen. synodus perfecta refert, diuinam illam esse ciuitatem, quæ habet sanctitatem propriã, pacisq; abundantiam, & æternæ nouitatis azymos & synceritatis panes, quæque cum vno summo vnus Christi vicarij principatu, de celo descendit. Hæc tamen magno nobis esse debeant argumento, Conciliũ nõ in rectũ, sanctum atq; legitimum esse, hæc accedenti primũ, quod conciliũ hoc a Rom. Pontifice indi-

indictum, inchoatumque est, deinde quod præclara nostrorum maiorum Concilia non imitatur modo, sed eorum etiam multa Apostolici splendoris presentia exciperat, quodque eidem postremo præcipua presentia hac illustratur. Dominus promittit Spiritum veritatis omnem illi veritatem esse patefacturum. Quæ cum ita sint, nequaquam illis assentior Patres qui solo Concilij nomine audito, rem sanctam, & vtilem continuo arbitrabantur effectam esse. Propterea quod qui aptius & callidius fallere consueverunt, hi pravis rebus honesta vocabula prætere dere sunt soliti. Et tamen Concilium illud probò, quod suis partibus omnibus absolutum perfectumque est, quodque illa habet que, & necessaria consilij sunt, & à sacrosanctis requiruntur atque expectantur. Expectantur autem multa hoc tempore, & requiruntur: atque hæc potissimum ecclesie videlicet reformatio, morum prolabantium restitutio, exortiam schismatis oppressio, conuersio infidelium, reuocatio hereticorum, roboratio optimarum legum atque sanctionum quæ ad salutem vniuersæ fidei Christianæ pertineant. Atque illa etiam quæ passim deprauata & deformata cernimus, vt ecclesiastica dignitates bene meritis tribuantur, virtutes præmijs honorentur, vitia aut seuerè puniantur, aut saltem ab honoribus & præmijs arceantur. Hoc enim nostrum Lateranense Concilium, quod pia origine & ab auctore suo sancte & legitime inchoatum est, si ad proprium quoque & cognatum finem corrigendi atque emendandi quæ detorta sunt prætenderent, nulla erit ratio, quare qui contradicere, aut vilo pacto opponere se voluerint, temerarij, amètes scelerati insuper & nefarij homines non merito existimentur. Quare si Concilium hoc nostrum eum finem exitumque habere desideratis, quæ sanctissima semper florentissimaque Concilia habuerunt, de his Patres quæ iam dixi prouidendum est diligenter, atque de hoc celeriter omni cura diligentiæque constituendum, quod neque hodierno die dissimulare possum, neque silentio vilo pacto prætere. Iactatur. n. voces quæ etiam ad aures meas perueniunt percussum pastorem, oues dispersas, Pisanam synodum summo Pontifice & in terris Deo potestate auctoritate interdixisse. Maximis ecclesiam, patres, & dissensionibus inuolui & nouis quibusdam vexari & perturbati malis iam pridem vidimus. sed hæc tãta, tam exitiosa, tam periculosa haberi Concilia à Patribus illis, quæso vnumquam putauisset? Nunc quicquid est, quantum ad vos delatum dedecus, & facinus admissum sit videtis, memoria tenetis, patres: legistis enim quam plurima. Quod aliquando viri clarissimi & sapientissimi in Calcedonensi synodo Contra Ephesinam secundam & illius principem Dioscorum: quid in Constantinopolitana (quæ octaua fuisse dicitur) contra Fotium omnium discordiarum ratorem decreuerunt, propterea quod Ephesinus cœtus grauitè errauerit, Dioscorus in Leonem orbis Episcopum scripserit: Fotius autem non solum absque Romani pontificis auctoritate Concilium congregauerit, quod quidem alienum est ab homine Christiano, sed in Nicolauum etiam summum Pontificem anathema prulerit. Quemadmodum igitur conuictus Pisanus Fotius & Dioscorus est secutus delinquendo, ita vos consulendo atque animaduertendo, celeriter synodum Calcedonensem illamque Constantinopolitanam imitemini incumbite, patres, ad omnium gregem, ad pastorem auctoritatem, salutemque ecclesiarum omnium respicite, prouidete quod ipsum & facile factum est, & fieri debet prouidete pa-

A tres, ne quis talia posthac unquam non modo peperat, sed ne cogitare quidem, aut desiderare possit.

Verum ne sanctissimo Concilio nostro in tot aduersis rebus ad communem salutem & conseruandam & amplificandam legitimam præsidia desint, quod potius (quod omnium votis expetit, desiderijque postulantur) ad debitum finem perueniat, ad te conuerror. Iul. pontifex, maxime, quod ea abs te peto, quæ tuæ virtutis, tuæ dignitatis, tuæ potestatis propria sunt. Antea enim cum in singulis rebus insistebamus, alios ordines ecclesie inferiores sumus allocuti, nunc de summa rerum dicturi breuiter, summum principem, & caput omnium appellamus. Te itaque, Pater beatissime, obsecro atque obtestor (tua. n. post Deum maxima est potestas, tuum est imperium, tua rei gubernatio, Christiane fidei defensio) obsecro inquam & obtestor, hoc omni studio cures atque efficias, vt hæc synodus Lateranensis per te congregata, quemadmodum ecclesia quæ refert de cælo descendit vt Ioannes vidit ita cum illa rursum ascendat in cœlum, hoc enim vniuersi totis deuorisque animis deprecamur. Assequatur autem hoc te volente, teque imperante, si tu ipse pater sancte, omnipotentis Dei cuius vices in terris non solum honore dignitatis, sed etiam studio voluntatis gerere deus potentiam, perfectionem, sapientiamque imitaberis, Atqui vt in primis potestatem imiteris, accingere, Pater sancte, gladio tuo, tuo inquam accingere, binos enim habes, alterum tibi reliquisque huius mundi principibus communem, alterum tibi proprium, atque ita vnum, vt illum alius nemo nisi à te habere possit. Hoc itaque gladio tuo qui ecclesiastica potestatis est accingere potestissime, & accingere super femur tuum, id est super vniuersas humani generis potestates. Cumque accessus fueris, tum intende contra errores, contra hæreses, contra dissensiones, denique contra inferni portas, errorum, hæresum, & dissensionum auctores, nec intende solum, sed etiam procede & regna.

Procede in primis, & prospere procede, geres quæ bella volunt, dissipando, tum regna sacerdos & rex quæ pacis sunt cogitando, inquirendo, persequendo: namque idem quem imitari deus, & Rex regum est, pacifque princeps & Dominus dominatum, rexque pacificus. Hanc autem summam potentiam tuam, diuina perfectio comitetur, perfectio hæc misericordia est, qua pater ille cœlestis & perfectus, Solem suum oriri facit super bonos & malos, pluitque super iustos & peccatores. Nam si tanta vbiq; misericordia præstabis, vt non modo amicos, sed inimicos etiam ac hostes ad tui nominis reuerentiam, ad Apostolicæ sedis cultum, ad Christi ecclesie vnitatem, ad huius Concilij manifestam professionem venire compellas, rectè pater sancte, Dei professionem imitaberis humano more. Nulla. n. de virtutibus omnibus, nec admirabilior, nec excellentior misericordia est, nulla principi propria, nulla potestatis summæ cognata magis atque amica est. Hæc te præ regibus terrarum excellentissimum, hæc te vniuersis populis adorandum, Deoque in super te & gratum & amicum & similitum reddet. Verum cum multos multarum nationum gentiumque viros clarissimos per Dei tuamque misericordiam ad hæc synodum venturos accessurosque existimemus, una se tibi ad hanc rem offert diuina sapientia, quæ à fine ad finem fortiter attingit, & disponit omnia suauiter. Huius nuper exemplo, à fine ad finem tu attingisti fortiter præ sancte, cum in dicto Concilio hoc atque inchoato, vniuersos ad bene de Christiana re ipsa sperandum excitasti. Dispones autem suauiter

pro-

providendo sapienter; ne vocati à te iuste; quari possint, se, vt par erat; in re tanta expectatos non fuisse. Quare postquam hodierno die (quod bonum, faustum, felixque sit) de singulis; quæ ad huius sanctissimæ synodi conseruationem; & statum spectare videbuntur; constitutum fuerit; tum de his quoque constitutur nationibus; quæ quæ intellexerint Romæ; & à Romano Pontifice Concilium synodumque haberi; & desiderari se atq; expectari; cuncta proculdubio nobiscum vna ad Christianæ religionis disciplinam; ad apostolicæ auctoritatis maiestatem; ad commune fidelis populi salutem; ad habentium rerum restitutionem; ad rotius præterea ecclesiæ defensionem; & rem; conuertentur. Sic namque hoc sacrosanctum Concilium in cælum ascendet; cum catholica ecclesia quam refert; & quam Ioannes ciuitatem esse; sanctam esse Hierusalem nouamque esse; atque de cælo descendisse contemplatus est. Dixi.

*Sex Orationum Thomæ de Vio Caietani Cardinalis
Sancti Xysti, Finis.*

TRACTATUS SECVNDVS

De Dei gloriosi infinitate intensua, vnica
quæstione contentus.

Thomæ de Vio Caietani, Cardinalis Sancti, Xysti, subtilissima de Dei gloriosi infinitate intensua.

Vtrum Deus gloriosus sit infinita virtutis.

QVAERITVR Vtrum Deus gloriosus sit infinita virtutis.

Et arguitur, quod non. Primo, Quia aut Deus mouet cælum effectiue, & immediate, aut non effectiue, sed vt finis tantum, vel effectiue, & mediate. Si primo modo, est infinita virtutis, ergo motus cæli esset in non tempore, quod est contra sensum. Consequentia patet ex 8. phis. tex. 79. & primo de cæli, text. 52. & secundo cæli. commen. 58. & alibi, &c. Si secundo modo, aut tercio, & est infinita virtutis, ergo habetur in rerum natura vna virtus, quæ si moueret effectiue, & immediate, motus fieret in non tempore. Tunc vltra, sed possibile est virtutem illam infinitam mouere effectiue, & immediate: ergo possibile est ex ea sequi motum in non tempore, quod est impossibile simpliciter. Prima consequentia ex antecedentis est euidentis. Assertio vero vltimi antecedentis patet ex eo, quod virtus infinita, nec est allegata causalitati finali motus, nec mediate causalitari effectiue eiusdem quin possibile sit ipsam ab his absolui; alioquin infinita virtus non esset.

Si dicatur, quod hæc ratio supponit Deum agere naturaliter, id est non quantum vult, sed quantum potest & quod hoc non est necessarium, quia Deus est natura intellectualis cuius proprium est agere, secundum intellectus sui diffinitionem, vt artifices facere videmus, & consequenter Deus facta velocitate mouet, non quin plus possit, sed quia sic explananda suæ arti expediri videt. Contra hoc primo. Quia saltem habetur intentum in Arist. & Auer. ceterosq; Philosophos, tenentes Deum, licet intellectualem, naturali tñ necessitate agere. Demonstratio siquidem posita, in primo cæli tex. 90. ad ostentandam vnitatem mundi; manifeste sup-

ponit hoc, vt patet ex dubio ibidem motu ab Alex. & Auer. & S. Tho. & ceteris. Venatio etiam numeri intelligentiarum in xia numeri motuum cælestium in 12. Meta. tex. 43. hoc idem ponit, Numerus enim motorum non adæquatorum, non potest ex motuum numero efficaciter concludi, cū posset facile quispiam dicere, plures motus ab eodem excedente motore fieri inconueniens quod reputatur ad Arist. 8. Phis. tex. 70. quod virtus finita & infinita possint æquali tempore mouere, quod tamen ex hac responsione sequeretur. Auer. quoque 8. Phi. comme. 15. & primo cæli, com. 21. & Auer. 6. Meta. hoc idem sentire videntur. Secundo, Quia vt dicitur primo priorum, & primo cæli textu 19. id ad quod sequitur falsum impossibile, est simpliciter impossibile, sed ad virtutem infinitam positam in rerum natura, licet agentē liberē sequitur falsum impossibile, si posse fieri ab eo motum in non tempore, ergo ipsam esse in rerum natura, est simpliciter impossibile. Probatur minor. Tum quia non est impossibile, Deum velle vt tota virtute sua, vt inductiue patet in omnib. agentibus. Et vt dicitur in primo cæli. tex. 102. ab vniuersali manifesta per inductionem in omnib. sensibilib. non est reflicendum. Tum quia considerata tantū virtute diuina infinita, non considerato modo agendi, quæ est posterior, sagere per libertatem, sequi motum fieri in non tempore, quamuis non de facto, tamen quantum est ex ratione potentie motiue. Constat autem non solum esse impossibile illud ad quod sequitur de facto poni aliquid impossibile in rerum natura, sed etiam illud ad quod sequitur aliquod impossibile simpliciter. Vnde hoc posset exemplificari sic. Quæmadmodum positio tua duo dicit, scilicet quod est virtus infinita, & quod agit liberē, sic consequenter ergo deduco duo. Ex primo quidem, quod esset motus in non tpe, ex secundo autem qd de facto hoc falsum est.

Ex quibus simul inferitur, quod ad infinitam virtutem licet agentem liberē, sequitur aliquod falsum impossibile, & consequenter ipsam inueniri est impossibile.

Secundo arguitur sic. Omni potentie actiue in natura respondet aliquod impossibile ex potentia passiva, & e conuerso, vt dicitur in primo cæli. com. 124. vel saltem respondet aliquod possibile manifestatum totius illius virtutis actiue vt sic, aliter frustra esset, cū potentia sit propter opus 2. cæli, tex. 17. Sed virtus diuina motiua est infinita per se, ergo sibi responderet saltem possibiliter aliquis motus manifestatiuus infinitatis illius, hoc autem est impossibile, quia aut ille motus esset corporis infiniti, quod impossibile est inueniri, aut corporis finiti in non tempore, quod est impossibilis, aut esset corporis finiti in tēpore æterno, vt est motus cæli & hic non concludit infinitam virtutem motoris, sed immutabilem & immaterialē, alioquin omnes motores cælorum essent infinite virtutis. Et confirmatur quia quantitas virtutis actiue ex effectus quantitate cognoscitur, vt dicitur in primo cæli, tex. 116. Vnde cum Deus non possit producere effectum infinitum, vt communiter tenetur, & a Philosophis & a Theologis, consequens est qd virtus diuina non sit. Et confirmatur secundo ex quarto Physicorum text. 131. sic, Si impossibile est esse motuum, & e conuerso, & similiter, si impossibile est esse mobile velocitate infinita, impossibile est esse motuum velocitate infinita, sed impossibile est tale mobile inueniri, ergo & motuum infinita virtutis.

Tertio